

Glasilo delavcev Titovih zavodov Litostroj izhaja mesečno (s posebnimi prilogami) v nakladi 6000 izvodov. Izdaja ga Odbor za obveščanje pri Konferenci OO sindikata Titovih zavodov Litostroj, ki je hkrati izdajateljjski svet — Uredniški odbor: predsednik dipl. iur. Anton Tomažič in člani: prof. Hrabroslav Premelč, Tone Erman, Franc Kostevc, Marjan Sigulin, Toni Skušek, Srečko Pirc in odgovorni urednik Karel Gornik, urednik Marijana Meglič, tehnični urednik Estera Lampič, lektorica prof. Vesna Tomc. Telefon uredništva 556021 (n.c.) interna 202, 246 — Tiska Tiskarna Ljubljana. Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-1/72

Naši izgledi v letu 1983

Sedanja svetovna gospodarska kriza ne obeta nič dobrega. Tudi razmere v jugoslovanskem gospodarstvu niso najboljše. Skratka, razveseljivih novic je bolj malo, vse več pa tarnanja o težavah. Zato ni čudno, da smo tudi v Litostroju radovedni, kakšni so naši izgledi.

Neugodnim razmeram v svetu, še manj pa domačim, jugoslovanskim, se ne moremo izogniti. Vendar pa je in bo naš položaj odvisen predvsem od nas samih, od naše sposobnosti. Zato moramo uspešno opraviti vse naloge, ki jih vsebuje naš vsakokratni letni gospodarski načrt.

Letošnje devetmesečno poslovno poročilo nam je gornjo trditev potrdilo, opozorilo pa je tudi na naš osrednji problem: da je naš konvertibilni izvoz premajhen, da bi zadostili uvozu z istega področja! Če bomo uspešno rešili tudi ta problem, potem bomo lahko dejali: da je naš položaj dober, sedaj in tudi v prihodnje.

Izpolnjen imamo namreč poglavitni pogoj: **zadosti naročil iz našega proizvodnega programa!** Pa tudi potrebnemu konvertibilnemu izvozu se dokaj približujemo.

Vse predhodne navedeno je vgrajeno tudi v predlog gospodarskega

načrta za leto 1983, ki je te dni že v razpravi. Če ga njegovo usklajevanje med temeljnimi organizacijami ne bo bistveno spremenilo, predvidevamo, da bomo izgotovili naslednje količine:

Talnih transportnih sredstev	5100 ton
Preoblikovalne opreme	4300 ton
Ulitkov — blagovne proizvodnje	4030 ton
Turbin	1570 ton
Žerjavov	1400 ton
Reduktorjev	1000 ton
Črpalk	1000 ton

Dieselskih motorjev	420 ton
Strojnih delov	300 ton
Delov za cementarne	200 ton
Skupno	19320 ton

Finančni del gospodarskega načrta pa predvideva 5 801 000 000 din realizacije.

(Opomba: Pri povzemanju posameznih postavk iz gospodarskega načrta nismo dosledni. Tako pri količinskem načrtu nismo upoštevali proizvodnje kisika ter tiskovin, v finančni načrt pa smo pritegnili tudi storitve ter dejavnosti tozdov IVET in PTS).

Navedena vrednost finančne realizacije je za nas zelo pomembna. Od nje bomo ob četrletjih in konec leta odštevali naše stroške poslovanja in ugotavljali dohodek, poravnali obveznosti iz dohodka in ugotavljali čisti dohodek, v katerem so »skriti« tudi naši osebni dohodki, zaradi katerih delamo in za katere želimo, da bi bili zadostni za naše vsakdanje potrebe. Pa tudi sicer naj bi bil ustvarjeni dohodek tolikšen, da bo zadostil širšim družbenim potrebam, hkrati pa tudi nam potrebnemu tehničnemu in družbenemu razvoju.

Navdena vrednost finančne realizacije je sestavljena iz treh vrednosti:

na domačem trgu	3 090 000 000 din
na klirinškem trgu	1 715 600 000 din
na konvertibilnem trgu	995 400 000 din
Skupno:	5 801 000 000 din

(Nadaljevanje na 2. strani)

Pred nami je praznik

Vztrajno se bližamo štirideseti obletnici zgodovinskega drugega zasedanja Avnoja v Jajcu. Tako je spet pred nami praznik, dan republike, 29. november. Spet lahko s ponosom zapišemo, da je bil ta zgodovinski dogodek pred 39. leti najsvetlejšje dejanje združenih delavcev in kmetov, borcev za svobodo in socialistično revolucijo. Tokrat so se napredni ljudje vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti z bojem odločili za svobodo in socialistično revolucijo.

Ko te najpomembnejše trenutke našega razvoja gledamo danes, po 39. letih, se zavedamo, da smo v boju in socialistični revoluciji odpravili razredno ureditev, ki je temeljila na izkoriščanju, političnem zatiranju narodnosti in neenakovpravnosti. Iz teh temeljev pa je zrasla družba, v kateri lahko človek s svojim delom, samoupravljanjem in političnim izražanjem upravlja s pogoji in rezultati svojega dela.

V preteklih obdobjih smo doživljali velike prelomnice in skoke v razvoju in napredku, hkrati pa uspešno premagovali večje in manjše težave, ki so se porajale. Vedno so nas spremljala nasprotja naših zunanjih sovražnikov in notranjih reakcionarnih sil, vendar so prav te sile nehote krepile našo budnost in zavest.

Danes še vedno bomo poglavitno bitko za samoupravne družbene odnose. Hkrati smo v celoti spoznali, da je samoupravljanje temeljni družbenoekonomski odnos in edina možnost naše prihodnosti.

Uresničevanje samoupravljanja je v današnjem trenutku tudi bitka za korenito spreminjanje vseh tistih odnosov, ki ovirajo normalno delo, življenje in samoupravljanje. To pa je najbolj zapletena in najtežja stopnja družbene preobrazbe. Mar torej ne živimo prav zdaj v enem izmed prelomnih trenutkov?

Ob tem, ko vse sile usmerjamo v uresničevanje gospodarske in družbene stabilizacije v neizprosni ekonomski bitki pozabljamo na samoupravljanje, na sprejete dogovore, morda tudi na pravice in dolžnosti.

Odgovornosti za vsako delo in ravnanje mora stopiti v ospredje naših odnosov. Pri tem moramo razčistiti dejstvo, da smo najprej popolnoma odgovorni za lastno delo in odnose in hkrati za skupne odločitve in rezultate.

Ali ni morda na preizkušnji tudi naša zavest?

Prav ta globoka zavest pravilnega ravnanja je že pred 39. leti navdihnila odločitve Avnoja. Ta zavest pa je tudi danes podlaga in pogoj naše skupnosti, da se delavci v združenem delu nenehno borujemo za dobro gospodarjenje in sploh za nacionalno in socialno svobodo ter za enakopravnost vseh naših narodov in narodnosti.

K. G.

Koliko še do konca leta

Težave z uvoznimi deli, odkovki, surovinami za livarno in proizvodnjo zvarjencev in odkovkov se iz meseca v mesec bolj odražajo v realizaciji finalne proizvodnje.

Ko smo rezultate v mesecu septembru primerjali z enakim obdobjem lani, so bili ti še vedno večji za šest odstotkov, pri analizi rezultatov

do oktobra pa so rezultati od lanskega leta večji le še za dva odstotka.

Da bi dosegli lanskega leta rezultate, moramo v novembru in decembru

Pogled v eno izmed montažnih dvoran v proizvodnji preoblikovalne opreme. (Foto: B. Jereb)

Foto: Janez PUKIŠIČ

ČESTITAMO OB DNEVU REPUBLIKE

zaključiti še 3.000 ton finalne proizvodnje. Ta obveza vsekakor ni lahka. Planske službe tozdov so skupaj s centralno plansko koordinacijo pregledale možnosti, kaj še lahko naredimo v letošnjem letu.

Največje obveze do konca leta imata obe novi tovarni. Proizvodnja preoblikovalne opreme je v predvidenem planu realizacije do konca leta zastopana z eno tretjino, to je 1004 tone, malo manj pa Transportna vozila in naprave — 937 ton.

Vse ostale blagovne skupine osnovne dejavnosti morajo prispevati še 1000 ton. Od tega največ dvigala (429 ton), turbine (300 ton), črpalke (130 ton), dieselski motorji (125 ton) in preostalo cementarne ter strojni deli.

Podrobnejši pregledi komisij blagovnih skupin, katere nastopajo kot predvidena realizacija, pa so pokazali, da so predvsem problematične komisije PPO in TVN. Pri izdelavi in realizaciji preoblikovalne opreme je glavni problem uvoz. 600 ton je pogojenih z uvoznimi deli, za 400 ton pa je uvoz v raznih fazah dobave.

Pri izdelavi viličarjev imamo poleg problema uvoza tudi kritičen problem termične obdelave vilic v železarni Ravne. Že dalj časa pa pri izdelavi viličarjev nastopajo težave pri dobavi pnevmatik iz Save Kranj. Dobiti potrebne gume za kolesa viličarjev ni tako enostavno. Sava Kranj zaradi velikega dela uvoznih surovin od nas zahteva ustrezno devizno participacijo!

Kljub vsem nanizanim problemom ocenjujemo, da bomo do konca leta le izvršili nekaj preko 12.000 ton, kar bi bilo enako lanskega leta realizaciji.

Delo in napor vseh odgovornih v Prodaji, Nabavi in proizvodnji tozdih so usmerjeni k temu cilju.

J. Babič

Delu čast in oblast

IX. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije je prvič potekal brez častnega predsednika ZSJ, vodje naše revolucije, neumornega borca za socialistične, samoupravne odnose in uveljavitev neuvrščene Jugoslavije, Josipa Broza Tita, ki je polnih sedem desetletij pripadal delavskemu razredu, boreč se za njegove interese in ideale. Verjetno je prav Titova odsotnost dala svojevrsten pečat delu kongresa.

Delegate IX. kongresa ZSJ so k resnemu delu in razmišljanju spodbudile besede predsedujočega v ZS Jugoslavije tovariša Nedeljkočiča, ki je celovito opredelil razmere in naloge in pozdravne besede predsednika predsedstva CK ZKJ tovariša Mitje Ribičiča, ki je v imenu predsedstva SFRJ in CK ZKJ jasno nakazal probleme ekonomskega položaja. Zato je naša dolžnost, da najdemo najboljše rešitve. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti na Titovo zahtevo z 8. kongresa ZSJ o utrjevanju kolektivne odgovornosti in odgovornosti vsakega posameznika, nosilca družbene funkcije.

Poziv delegatom kongresa in vsem delavcem v združenem delu, da naj IX. kongres ZSJ ponovno trdno opredeli samoupravno pot odločanja delavcev o dohodku in porabi, od temeljne organizacije združenega dela pa do federacije, je nujnost in edina pot, ki pa mora zaživeti v vsaki osnovni celici našega življenja in dela. Le tako bomo lahko kos težki nalogi stabilizacije in še naprej ohranili našo neodvisnost, obenem pa dali »Delu čast in oblast«, je v zaključku govora poudaril tovariš Ribičič.

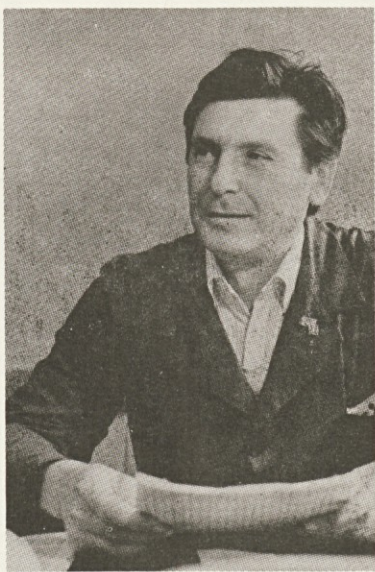
Delo delegatov v sedmih komisijah kongresa je svoje razprave v glavnem vodilo na osnovah uvodnega referata predsednika ZSJ tovariša Bogoljuba Nedeljkočiča. Delegati so v svojih referatih v največji meri izhajali iz svojih okolij, kjer se srečujejo z vrstami problemov, zaviranjem samoupravljanja in krepitvijo birokratizma.

V komisiji za politično usposabljanje in kadrovske politike zveze sindikatov je bilo v večini referatov čutiti nezadostno informiranje članstva sindikata. Zato ne moremo govoriti o demokratičnosti posameznih organov zveze sindikatov, če niso popolnoma odprti svojemu članstvu. Mnogi so torej nepravčasno ali pa zelo površno obveščeni o najvažnejših problemih našega gospodarskega in družbenega razvoja.

Naslednja tema, ki je bila zelo pogosto izpostavljena in zelo kritično ocenjena, je bilo vprašanje kadrovske politike. Zelo resno je bilo postavljeno vprašanje padanja vpliva sindikata pri vodenju kadrovske politike, kot osnovne naloge. V veliko delovnih organizacijah vodijo kadrovske politiko posamezniki, neformalne skupine in celo nekateri dejavniki izven združenega dela.

V komisiji za vprašanja življenjskega standarda in socialne politike so največ govorili o problemih glede zaposlovanja in stanovanjske problematike. Delegati so ostro postavljali zahteve o prepovedi honorarnega in pogodbenega dela ter obvezne upokojitve tistih, ki so izpolnili pogoje za upokožitev. Prav tako je bilo izpostavljeno vprašanje nadurnega dela. Z resničnim spoštovanjem zakonskih določil, bi na ta način lahko zaposlili mlade in s tem zmanjšali nezaposlenost, ki v Jugoslaviji iz leta v leto narašča.

Ostra kritika je bila izrečena na področju uresničevanja stanovanjske politike. Zelo pogosti so primeri, da imajo posamezniki poleg svoje hiše še družbeno stanovanje. Zato je

bila tudi oblikovana parola »Imaš hišo — vrni stanovanje!«

V komisiji za družbenoekonomske odnose in razvoj in v komisiji za združevanje dela in sredstev, razvoj dohodkovnih odnosov, pridobivanje in razporejanje dohodka, čistega dohodka in delitev sredstev za osebne dohodke, je bilo izrečeno veliko kritik. Večina razpravljalcev je ostro postavilo zahtevo za resnično delitev po delu v praksi.

Poseben poudarek in zahteve so bile postavljene realnemu sočasnemu planiranju in brezkompromisnemu boju za izpolnjevanje plan-skih obvez, kakor tudi spoštovanju dogovorov. Zahteva, da za nedelo ni plačila, je bila prisotna v večini referatov, bila je tudi sprejeta z aplavzom prisotnih delegatov. Ostro je bilo izpostavljeno vprašanje tistih delavcev, ki sicer imajo delovna mesta a na njih čakajo samo na upokožitev. Proti njim je treba

odločno ukrepati, da spremenijo svoj odnos do dela, da se zavedajo, da je njihova osnovna dolžnost delo, ne pa, da žive na račun družbe. Če pa odnosa do dela ne spremenijo, naj delovno mesto zapustijo.

Kritike o nerentabilnih investicijah so imele svojevrsten odmev na kongresu. Delegati so zahtevali, da morajo o investicijah obvezno odločati delavci v združenem delu. V njih mora biti točno opredeljen dolgoročni program in potrebe. Nedopustno je, da se investira v take objekte, ki v jugoslovanskem prostoru že obstajajo in s svojim proizvodnim programom zadovoljujejo potrebe jugoslovanskega trga. Nedopustno je, da se investira v skladu z željami posameznikov ali ozkimi interesi republik in pokrajin. Prav tako je bila izpostavljena problematika enotnega jugoslovanskega trga, ki je vse prej kot enoten.

Celotno delo kongresa je bilo strnjeno v resoluciji, v kateri so

opredeljene zahteve razpravljalcev po komisijah, kakor tudi dogovorjeni sklepi in naloge sindikatov pri nadaljnjem delu. Posebno je bilo poudarjeno, da morajo vsi delavci brezpogojno izpolnjevati sklepe kon-

gresa, zato je pglavitna naloga sindikatov, da uresničevanje sklepov in nalog stalno preverjajo. Ne sme se več zgoditi, da sklepe samo zapišemo, potem pa se pogovarjamo, kako jih ne moremo izpolniti. Zato mora biti sindikat organiziran, tako da bo kos vsem nalogam. Pogoji za to pa je, da vodi zdravo kadrovske politiko in le nasposobnejši naj vodijo našo organizacijo. Delavci bodo spoštovali in cenili delo posameznikov in organizacije po tem, kar bo uresničeno, ne pa po tem, kar je napisano.

Stališča in naloge sindikatov za obdobje do X. kongresa, ki bo v prvi polovici 1986. leta so jasno oprede-

ljena v resoluciji IX. kongresa ZSJ. Od vseh delavcev pa je odvisno, kako bomo zadane naloge uresničili. Ne samo izvršni odbori OOS, ampak sleherni član sindikata se mora v tem obdobju zavedati resnega gospodarskega položaja, v katerem se nahajamo, in s svojim delom prispevati k uresnitvi opredeljenih ciljev. Le tako bo lahko delavski razred uresničil svoje interese in postal dejavnik odločanja in nadaljnega razvoja kajti le razvite proizvodne sile skupaj s samoupravljanjem šele omogočajo prehod v socializem. Socializem pa je sistem, za katerega smo se odločili.

M. Podbevšek

Kongres ZSMS

XI. kongres ZSMS, ki je bil 23. in 24. X. 1982, je bil drugačen od ostalih kongresov slovenske mladine. Začel se je nenavadno. Prvotno je bilo dogovorjeno, da bo kongres trajal tri dni, nato pa so bili delegati, gostje in novinarji obveščeni, da bo kongres skrajšan za en dan. Vzrok za tako odločitev je bila stabilizacija, da delegati niso izgubili delovnega dneva, občuten pa je bil tudi prihranek, pri energiji in ostalih stroških. Kongres je trajal efektivno dvanaest ur.

Na XI. kongresu ZSMS je bilo predlagano, da bi ukinili mladinske kongrese, oziroma da jih ne bi sklicevali vsake štiri leta temveč po potrebi. Ta predlog je bil dan v razmišljanje. Na koncu so sklenili, da bo kongres še naprej vsaka štiri leta.

Na kongresu je bilo 413 delegatov. Delegate je v imenu ZKS in SZDL Slovenije pozdravil Andrej Marinc, v imenu konference ZSMJ pa Goran Radman. Delo kongresa je potekalo v plenumu in delu po komisijah. Delegati so sodelovali v komisiji za družbenoekonomske odnose, komisiji za razvoj političnega sistema socialističnega samoupravljanja, komisiji za množično in frontno organiziranost ZSMS, komisiji za preobrazbo vzgoje in izobraževanja ter v komisiji za razvoj kulture, množične kulture, prostega časa, telesne kulture in interesnih dejavnosti. Kot je že v dokumentih in v pripravah za kongres poudarjeno, mora mladinska organizacija svojo akcijsko in organizacijsko sposobnost preveriti in dokazati v vsakem konkretnem zgodovinskem trenutku, družbenih odnosov.

Na samem kongresu je bilo rečeno, da mora biti ZSMS samostojna v svojem delu ter odgovorna svojemu članstvu. To ne pomeni, da je ZSMS neodvisna od drugih subjektivnih sil. Te samostojnosti ne moremo tolmačiti, kot da je ZSMS v politični konkurenci z drugimi organizacijami v borbi za oblast, ampak da predstavlja različne poglede družbenih interesov mladih v enotnem sistemu socialistične samoupravne demokracije.

Pereča družbenoekonomska vprašanja mlade generacije, o katerih so že razpravljali v pripravah na kongres so bila postavljena tudi na kongresu. Predvsem so to vprašanja nezaposlenosti, stanovanjska problematika, razvoj kmetijstva, vključevanje mladih delavcev v samoupravni organiziranosti organizacij združenega dela. Številne razprave so se nanašale tudi na ukrepe ekonomske stabilizacije. Poudarili so, da se mora mladinska organizacija aktivno vključevati v razreševanje nastalega položaja, ker so mladi najbolj prizadeti.

Delegati so tudi sprejeli stališče, da ne moremo politični sistem ločiti od gospodarskega razvoja. Sam politični sistem socialističnega samoupravljanja ne deluje tako, kot bi moral v primerjavi z dosedanjim razvojem socialističnih samoupravnih odnosov.

Kritično so razpravljali tudi o organiziranosti same mladinske organizacije, ki ne odpira možnosti za reševanje vseh potreb, težav in interesov mlade generacije.

S forumskim delom in birokratskim reševanjem problemov mladinske organizacije ni sposobna uspešno izvajati svoje akcije. Obstaja le ena rešitev: da postane takšna organizacija mladih, ki bo demokratična,

odprta, ki bo z združevanjem vseh mladih ljudi postala množična in frontna organizacija mlade generacije.

Kongres je zaključil svoje delo s sprejemom osnovnih dokumentov: statuta ZSMS, osnov programskih

Naši izgledi v letu 1983

(Nadaljevanje s 1. strani)

Predvsem vrednost 995 400 000 din je 15 800 000 US dolarjev je zelo pomembna. Ta predstavlja na podlagi trenutno znanih dejstev skrajni minimum za normalno poslovanje v letu 1983!

Pri gospodarjenju pa se bomo vedno srečevali še z enim neprijetnim sopotnikom — z nelikvidnostjo. Razložimo ta pojem z likvidnostjo, to je z vsakokratno plačilno zmožnostjo. To lahko omogočimo z načrtnim predvidevanjem prilivov plačilnih sredstev. Ti so lahko različni od navedene finančne realizacije.

V gospodarskem načrtu za leto 1983 jih predvidevamo v vrednosti 6 118 000 000 din.

Tudi ta vrednost je sestavljena iz treh seštevancev, od katerih je podobno kot pri finančni realizaciji najpomembnejši priliv s konvertibilnega trga v vrednosti 1 330 560 000 din je 21 120 000 US dolarjev.

Prehodne konvertibilne težave rešujemo z najemanjem kreditov. Zato je toliko bolj pomembno, da v letu 1983 dosledno realiziramo naš konvertibilni izvoz,

— da bomo lahko vračali najete kredite,

— da bomo lahko uvažali nujno potreben reprodukcijski material,

— da bomo ohranili zaupanje pri dajalcih kreditov,

— da bodo najeti krediti običajna stvar, temelječa na zanesljivih, že sklenjenih poslih,

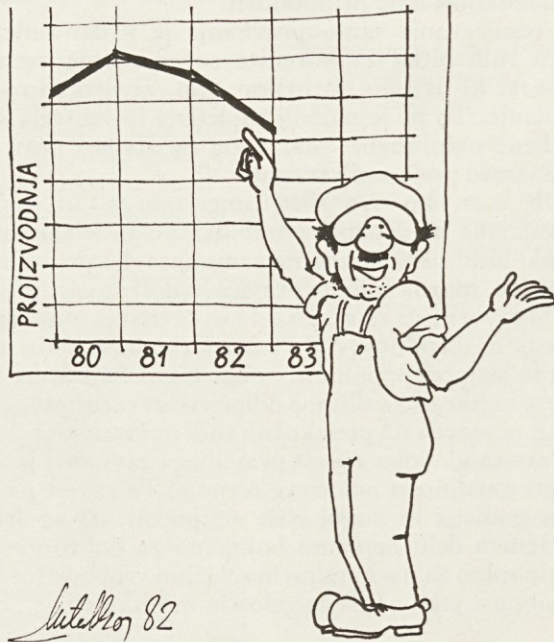
— da konvertibilni izvoz v naslednjih letih povečujemo in tako omogočimo realizacijo nekaterih projektov, ki nam jih narekujejo naše potrebe (in želje),

— da s svojim delom in poslovanjem prispevamo k stabilizaciji jugoslovanskih gospodarskih razmer, predvsem pa pomagamo odstranjevati težave, ki so marsikdaj res nepotrebne,

— da usposobimo lastno delovno organizacijo in njene temeljne organizacije v normalno delujoč sistem.

Ni namen teh vrstic komentirati predloženi osnutek gospodarskega načrta za leto 1983, temveč le globalno oceniti naše izgleda. Dosedanja ocena je takšna, da so dobri izgledi odvisni predvsem od povečanega konvertibilnega izvoza. Seveda pa ne moremo mimo vsesplošnih pravil dobrega gospodarjenja, ki zahtevajo dobro kvaliteto, v lastno korist pa predvsem čim manjše stroške poslovanja.

V. Nolimal

KAKŠNI SO IZGLEDI ZA DRUGO LETO? MISLIM, DA SMO LETOS DOSEGLI POVPREČJE MED LETI 81—83

Obravnavali smo devetmesečne rezultate

Po obravnavah periodičnih računov in zaključnega računa vedno opravimo pregled značilnosti, ki so se pokazale ob obravnavah po temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih. Tudi ob tem devetmesečnem periodičnem obračunu so se na večini sej po temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih pojavile podobne ugotovitve. Čeprav je pri nas že ustaljena navada, da rezultate poslovanja obravnavamo precej kvalitetno, je tokrat značilno, da so bile razprave še bolj obsežne in poglobljene. Še bolj pomembno pa je dejstvo, da so razpravam o rezultatih poslovanja posvetili pozornost tudi v tistih temeljnih organizacijah, kjer v preteklosti niso zadeve obravnavali tako poglobljeno in zavzeto. To je gotovo posledica razmer in splošnega gospodarskega stabilizacijskega vzdušja, ki vedno bolj žene vse zaposlene k iskanju boljših rešitev za boljše poslovne rezultate.

V vseh razpravah so ugotovili, da so rezultati v devetih mesecih dokaj ugodni in so vse temeljne organizacije poslovale pozitivno. Ta ugotovitev ni delovala tako, da bi povzročala manjšo angažiranost. Prav nasprotno, pokazalo se je, da je v vseh razpravah prevladovalo iskanje novih načinov, ki bodo tudi v bodoče, ko bodo razmere prav tako zaostrene kot doslej, omogočale doseči vsaj enake ali še boljše rezultate poslovanja.

V tem smislu naj kot prvo omenim, da se je v razpravah ponovno izpostavila zahteva po nadaljnjem uveljavanju in poglobljanju samoupravnih dohodkovnih odnosov kot podlaga za doseganje prej omenjenega cilja.

Tudi za svobodno menjavo dela je bila v tem smislu prisotna zahteva po poglobljanju in doslednem izvajanju obveznosti, ki izhajajo iz nje. Po tej poti naj bi v še večji meri zagotovili angažiranje strokovnih služb v borbi za doseganje boljših rezultatov. Njihov položaj naj bi bil še bolj odvisen od doseženih rezultatov skupnega poslovanja.

Tudi to pot je bila izpostavljena nujnost nadaljnega poglobljanja samoupravnih dohodkovnih odnosov in analize normativnih udeležb te-

meljnih organizacij v skupnih proizvodih in s tem poslovanja. Pri tem je nakazano predvsem to, da bi skozi čim natančnejše opredeljeno normativno udeležbo v skupnem poslovanju dosegli še večjo zainteresiranost in stimuliranost posameznih udeležencev. To bi tudi omogočilo, da bi z različnimi specifičnimi stabilizacijskimi ukrepi neposredno izkazovali tudi večje poslovne rezultate posameznega udeleženca. Dosedanji odnos deluje namreč tako, da je še vse preveč vpliven na rezultate poslovanja temeljne organizacije skupni rezultat, oziroma da premalo prihajajo do izraza prizadevanja in ukrepi posameznih udeležencev (temeljnih organizacij) v skupni proizvodnji.

Kljub temu, da smo izvoz na konvertibilno področje v tem obdobju v primerjavi z enakim obdobjem pretekelega leta občutno povečali, nam tak obseg ne omogoča potrebnega uvoza surovin, polproizvodov, potrebnega orodja in ostalega materiala za normalno izpolnjevanje planskih nalog. To problematiko na delavskih svetih temeljnih organizacij tudi največkrat obravnavamo, žal pa predvsem z ugotovitvami, da premajhen uvoz onemogoča prepotrebno realizacijo. Vse premalo pa je bilo

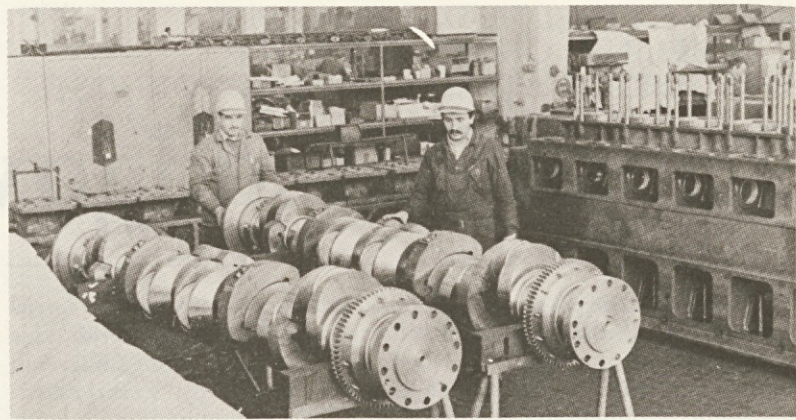
akcij za pridobivanje novih izvoznih naročil, akcij za kompletiranost in realizacijo.

Normalno je, da so v razpravah posvetili veliko pozornost delitvi oziroma razporejanju doseženih rezultatov. Poudariti je potrebno, da smo tudi tokrat mislili na pravilno delitev doseženih rezultatov, velika pozornost pa je bila namenjena tudi varovanju akumulacije pred sredstvi, ki so namenjena porabi. Ugotovljeno je bilo, da je razporejanje sredstev za osebne odhodke v okviru delitvenih razmerij, kot jih določajo družbene norme, to je, da so osebni dohodki v skladu z doseženim dohodkom ter da na nivoju delovne organizacije ni preokrajšave dovoljenih izplačanih osebnih dohodkov. Potrebno pa je povedati, čeprav je povišanje osebnih dohodkov vedno tudi spodbuda za boljši odnos do dela, je bilo v razpravah premalo poudarjeno dejstvo, da

Le če bomo vsi učinkovitejši

Ukrepi zveznega izvršnega sveta, ki smo jih že sprejeli, nove predvidene usmeritve za gospodarjenje v prihodnjem letu, ki so v pripravi, nekatere rešitve pa že v delegatski obravnavi, zaostrijev odgovornosti in dosledno omejevanje vseh vrst porabe vse to so vsekakor ukrepi, ki bodo imeli svoj željeni učinek le kot sestavni del dolgoročne usmeritve gospodarjenja in zasnove razvoja, ki smo ga začrtali s stabilizacijskim programom. V teh ukrepih bi morali ločevati tiste, ki imajo kratkoročni značaj in ki jih ni mogoče uporabiti kot osnovo dolgoročnega družbenega razvoja od tistih, ki morajo postati sestavni del naših dolgoročnejših prizadevanj in ciljev ter tudi sestavni del našega življenja in dela.

Doseči vse to ne bo lahka naloga, kajti preveč smo se že razvadili porabljati sredstva, ki jih nismo ustvarili, oziroma jih nismo zaslužili.

Zadnja kontrola kompletirane ročične gredi pred vstavitvijo v ohišje dizelskega motorja tipe 6 S 28 LH-4 moči 1080 kW. (Foto: E. L.)

je povišanje osebnih dohodkov posledica doseženih stvarnih rezultatov poslovanja v tem obdobju in ne delitev nečesa, kar še ni ustvarjeno.

Kot je bilo že uvodoma omenjeno, so bile razprave o devetmesečnih rezultatih poslovanja bolj konstruktivne. V nekaterih temeljnih organizacijah so bile obravnave celo prelozene, z namenom da se zagotovijo čim boljši podatki o poslovanju, na osnovi katerih bi se pravilneje

načrtovale (opredelile) akcije za v prihodnje. Razprave o devetmesečnih rezultatih poslovanja še niso končane. Različne probleme poslovne problematike bomo še naprej analizirali in obravnavali vse do zaključnega računa.

Posebno pozitivno je to, da bodo o tem podrobneje razpravljale tudi delovne skupine, kot so se nekateri odločili.

F. Kostevc

resolucija politike uresničevanja družbenega plana Jugoslavije v 1983. letu. Za slehernega izmed nas mora to pomeniti streznitev in hkrati akcijski izziv, da bomo morali odločno spreminjati nekatere dosedanje slabe navade in obnašanje. Da je edina možna pot tudi za našo delovno organizacijo čim večji izvoz na konvertibilno področje, je glede na določila v resoluciji jasno, saj le-ta zagotavlja vsem organizacijam, ki dvakrat več izvažajo kot uvažajo, kreditiranje uvoza in pravočasen uvoz reprodukcijskega materiala. Prav tako resolucija opredeljuje v globalu povečanje izvoza blaga in storitev za 6 %, od tega na konvertibilno področje za 14 %. S tem naj bi izvoz pokrtil uvoz surovin in reprodukcijskega materiala.

Ob vseh teh ukrepih, predvidevanjih in obnašanju v preteklosti gre torej za dve temeljni spoznanji in sicer, da sprejeto restrikтивно varčevanje »v paketih« ne more biti perspektivna rešitev, temveč le kratkoročna blažitev nakopičenih problemov. Dolgoročna rešitev je v spreminjanju našega načina življenja, v katerega moramo sprejeti varčevanje kot smotrni način življenja, ki bo usklajen s stvarnimi možnostmi in našim prispevkom k skupnemu družbenemu proizvodu. V našo zavest mora prodreti spoznanje, da sta raven in način življenja odvisna samo od našega dela, ne pa od želja ali celo zahtev.

Čim več in bolje bomo delali, čim bolj varčevali, zlasti s surovinami, reprodukcijskim materialom in energijo, hitreje bomo premagovali sedanje težave in realnejše bodo osnove za življenje. Zato so tudi naše akcije v tovarni na vseh omenjenih področjih pravilne in pravočasne, saj se boljši rezultati kažejo tudi pri nas, dokončno pa jih bomo lahko analizirali ob obravnavi uspešnosti gospodarjenja za 1982. leto. To pa bo naša osnovna naloga, če bomo na podlagi spoznanj določili nove cilje in nato usmerili naše akcije na najslabša področja dela. Hitreje ali počasneje premaganje in uveljavljanje dolgoročnih stabilizacijskih učinkov je torej odvisno predvsem od angažiranja vseh ustvarjalnih sil naše družbe, je na svoji CK ZKS poudaril, ob tem pa dodal še to, da nas noben zunanji dejavnik ne more rešiti, da smo torej odvisni samo od sebe. Pot nam je torej določena, obenem pa premaganje zapleteno in zahtevno, saj dobro vemo da se moramo opreti izključno le na lastne sile, če želimo normalno živeti in vračati dolgeve iz preteklosti. To pa pomeni, da moramo ustvariti več, kot je potrebno za samo življenje.

M. S.

Devizna problematika

V vsej povojni zgodovini ni bilo toliko sprememb na področju zunanjetrgovinskih predpisov, kot jih je bilo v poslednjih dveh letih. Princip večje liberalizacije in večja veljavnost posameznih republikanskih SISEOT, da v okviru svoje devizne bilance razpolagajo z deleži tako imenovanih deviznih pravic, je pokazal še v lanskem letu velike vrzeli. Neizpolnjevanje planiranih ciljev nekaterih SISEOT posebej glede investicijske izgradnje in naporov za zmanjšanje uvoza so imeli za posledico povečevanje zadolženosti v tujini z najemanjem novih kreditov, ki so se solidarno prenesli na vse udeležence v mednarodni trgovini. V letošnjem letu je ta stopnja zadolženosti dosegla svojo kulminacijo, ko tuji finančni partnerji niso več verjeli v našo sposobnost vračanja kreditov in so zahtevali za vsak nov kredit čvrsto obvezo države o vračanju. V takem položaju zveznim organom ni preostala drugačna odločitev kot izpolnjevanje obveznosti od tujih finančnih partnerjev za vsako ceno in ne glede na to, kdo je to zadolžitev povzročil. Že tako okrnjeno razpolaganje z deviznimi sredstvi izvoznikov je bilo dodatno prizadeto. Za skupne potrebe zveze so vsi izvozniki v državi plačevali: 15 % za potrebe organov in organizacij, 17 % za uvoz surove nafte in premoga za koksiranje ter 15,9 % kot začasno posojilo za plačevanje zgoraj navedenih kreditov. Poleg tega je bilo potrebno tudi v posameznih republikah združevati devizna sredstva za odplačila kreditov za objekte splošnega pomena (8,4 %) in začasno posojilo (12,5 %) za odplačilo anuitet članov, ki sami ne zmorejo tega. Če k zgornjim deležem dodamo še skoraj 11 % deviz, ki jih združujemo v naši republiki za različne potrebe (zdravstvo, energetika, komunala, PTT, kultura itd.), dobimo zelo reprezentativno številko 70 %, ki jih izvozniki dajejo v vse našete sklade od 1. 6. 1982 dalje.

Skoraj vsi ukrepi so sicer začasnega značaja (predvsem posojilo federaciji 15,9 % in solidarnost v republiki 12,5 %), vendar pomenijo izvoznikom izredno obremenitev, ki jo je mogoče premestiti samo z velikanskim povečanjem izvoza, predvsem

artiklom z majhno udeležbo uvoznega repromateriala.

Kakšna obremenitev se obeta jugoslovanskim izvoznikom v naslednjem letu? Izhodišča so bila že obravnavana na odboru za devizni režim SISEOT in tudi drugih forumih v republiki. Na končni odgovor bo verjetno še potrebno počakati, ko bo urejen plan ekonomskih odnosov s tujino za naslednje leto.

Po predlogu naj bi izvozniki drugo leto razpolagali s 50-odstotnim deviznim prilivom od ustvarjenega izvoza na konvertibilni trg. Združevali naj bi še v naprej za naslednje potrebe: 7 % za organe in organizacije federacije, 17 % za surovo nafto in premog za koksiranje, 11 % za republiške potrebe neizvoznikov in 15 % za plačevanje fiksnih in garantiranih obveznosti po kreditih namenjenih neizvoznikom.

Še naprej bi seveda ostalo povezovanje v repoverigi z združevanjem deviznih sredstev po 68. členu ZDP (za našo DO: železarne, gumarska industrija, barve itd.).

In kje je Litostroj? Naše potrebe po deviznih sredstvih se bodo v naslednjem letu močno povečale. Zaradi deviznih težav v letošnjem letu smo poslovali z minimalnimi uvoznimi repromateriali in ob najetju treh tujih kreditov, ki jih moramo vrniti v naslednjih dveh, treh letih.

Razgrnjena slika naših potreb po deviznih sredstvih v letu 1983 znaša okoli 10 milijonov ameriških dolarjev brez deviznih potreb za združevanje. Vrniti moramo kredite za investicije, del novonajetih kreditov, plačati repromaterial iz uvoza, itd.

Račun kaže, da moramo imeti že v naslednjem letu preko 21 milijonov ameriških dolarjev prilivov iz sklenjenih poslov, da lahko preživimo. To je tudi naš plan prilivov, ki ga je sposobna naša prodaja realizirati ob pomoči celotne delovne organizacije. Tako lahko kljub izredno zahtevnim nalogam optimistično gledamo v prihodnje leto.

A. Kramer, oec.

OBVEZEN PREDHODNI POSTOPEK V TEMELJNIH ORGANIZACIJAH V PRIMERIH MATERIALNE ODGOVORNOSTI

Zaostritev odgovornosti

Zbor združenega dela Skupščine SR Slovenije je sredi julija letos sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o delovnih razmerjih, ki je stopil v veljavo 31. julija 1982. Novela zakona prinaša mnogo bistvenih novosti iz delovnih razmerij, med katere sodijo tudi novosti v zvezi z disciplinsko in odškodninsko odgovornostjo.

DISCIPLINSKA ODGOVORNOST

V delovnem razmerju imajo delavci poleg pravic tudi obveznosti. Neizpolnjevanje delovnih obveznosti ima za posledico odgovornost za kršenje delovnih obveznosti, to je disciplinsko odgovornost. Vendar delavec odgovarja samo za tiste kršitve delovnih obveznosti, ki so na podlagi zakona določene v samoupravnih splošnih aktih in za katere je vnaprej vedel oziroma moral vedeti. Gre za uveljavitve načela odgovornosti samo za vnaprej določene kršitve. To načelo temelji na 3. odstavku 197. člena Zakona o združenem delu in na 153. členu Zakona o delovnih razmerjih. Vendar po dosedanjem Zakonu o delovnih razmerjih člen 153 ni bil v skladu z določilom 3. odstavka 197. člena Zakona o združenem delu. Slednji je zahteval, da se v samoupravnem splošnem aktu konkretno opredelijo hujše kršitve delovnih obveznosti, za katere se bo moral izreči ukrep prenehanja delovnih razmerij, medtem, ko je v 153. členu Zakona o delovnih razmerjih določal, da se za hujše kršitve delovnih obveznosti, razen za 5 dni neopravičenega izostanka z dela, lahko izreče ukrep prenehanja delovnega razmerja. Zaradi različne zakonske ureditve, je bilo potrebno 153. člen Zakona o delovnih razmerjih spremeniti. Novelirani 153. člen taksativno našteva osem hujših kršitev delovnih obveznosti, zaradi storitve katerih mora disciplinska komisija TOZD/DS izreči ukrep prenehanja delovnega razmerja. Te hujše kršitve delovne discipline so:

- neupravičen izostanek z dela;
- kršitev določb o varstvu pred požarom, eksplozijo, naravnimi nesrečami ter pred škodljivim delovanjem strupenih in drugih nevarnih snovi;
- opustitev ukrepov za varstvo delavcev pri delu;
- nezakonito razpolaganje z družbenimi sredstvi;
- zloraba položaja ali prekoračitev danega pooblastila;
- izdaja poslovne, uradne ali druge z zakonom ali samoupravnim splošnim aktom določene tajnosti;
- zloraba odsotnosti z dela zaradi bolezni in opustitev zahteve individualnega poslovodnega organa oziroma vodje delovne skupnosti za uvedbo disciplinskega postopka zaradi hujše kršitve delovne obveznosti.

V primeru, ko bo delavec storil eno ali več od zgoraj naštetih hujših kršitev delovnih obveznosti, bo disciplinska komisija pri izreku ukrepa prenehanja delovnega razmerja morala upoštevati, ali je ob omenjenih kršitvah prišlo:

- do motenj v razmerjih pri opravljanju del oziroma nalog;
- do večje materialne škode oziroma do nevarnosti za nastanek take škode;
- do hujših posledic za pravice delavcev;
- do posledic ali nevarnosti za življenje in zdravljenje delavcev;
- do bistvenih motenj v samoupravnih odnosih.

Disciplinski ukrep prenehanja delovnega razmerja izreče tudi za neopravičeni izostanek pet do sedem dni v razdobju šestih mesecev. Do sedaj je veljalo, da se za neopravičeni

izostanek 5 dni v razdobju treh mesecev izreče ukrep prenehanja delovnega razmerja.

Glede ostalih hujših kršitev delovnih obveznosti, ki so v samoupravnem splošnem aktu navedene, daje novela možnost, da se tudi za te kršitve lahko izreče najtežji ukrep, to je ukrep prenehanja delovnega razmerja.

Iz omenjenih novosti po Zakonu o delovnih razmerjih glede disciplinske odgovornosti sta očitni dve tendenci: zagotoviti hiter in učinkovit disciplinski postopek in zmanjšati mož-

nosti individualizacije pri izbiri ukrepov.

OBVEZEN PREDHODNI POSTOPEK V PRIMERIH ODŠKODNINSKE ODGOVORNOSTI

V naši republiki organizacije združenega dela doslej niso posvečale potrebne skrbi postopku v zvezi s povrnitvijo škode. To velja za škodo, ko jo je moral povrniti delavec, pa tudi za škodo, ki jo je terjal delavec od organizacije združenega dela.

158. člen Zakona o delovnih razmerjih (ZDR) je namreč tako prakso stimuliral. Zato je bila osnovna ideja novele na tem področju odpraviti posebnost postopka v Sloveniji pri uveljavljanju odškodninske obveznosti, ki jo je bil uzakonil republiški zakon. Določbe zakona o delovnih razmerjih so v nasprotju z

določbami Zakona o združenem delu.

Po ZDR je bilo moč uveljavljati odškodninsko odgovornost neposredno pred sodiščem združenega dela brez poprejšnjega postopka v temeljni orgnaizaciji. Z novelo je uzakonjen obvezni predhodni postopek v temeljni organizaciji kot procesna predpostavka za morebitno uveljavljanje odškodninske odgovornosti pred sodiščem. Posledica dosedanje specifične republiške ureditve je bila taka, da se je delavec, ki se je poškodoval na delu, s svojim odškodninskim zahtevkom obrnil neposredno na sodišče združenega dela. Delavci v temeljni organizaciji največkrat sploh niso bili seznanjeni z odškodninskim zahtevkom, saj so se v postopku pred sodiščem pretežno angažirale skupne službe OZD, odvetniki in zavarovalne skupnosti. Le v izjemnih primerih so predhodno obravnavali te vrste odškodninskih zahtevkov samoupravni organi in osnovna organizacija sindikata.

Novela zakona torej določa obvezno uvedbo odškodninskega postopka znotraj TOZD/DS.

Spremembe na tem področju so naslednje: delavec in delavci se lahko sporazumejo o višini odškodnine. Ta sporazum je možen za vse oblike

odgovornosti, in sicer je lahko dosežen takrat, ko delavci zahtevajo od sodelavca odškodnino, pa tudi takrat, ko delavec uveljavlja odškodnino od temeljne organizacije ali delovne skupnosti.

Pismeni sporazum ima moč izvršilnega naslova.

Le v primeru, če delavec ne povrne ugotovljene škode delavcev v TOZD/DS v roku treh mesecev, ali da delavci v TOZD/DS ne povrnejo škode delavcu v roku treh mesecev po podani zahtevi, se šele lahko uvede odškodninski postopek pri pristojnem sodišču združenega dela. Odškodninski postopek pa se lahko uvede pred sodiščem združenega dela tudi pred potekom trimesečnega roka, če delavec v tem času pismeno izjavi, da ne bo povrnil ugotovljene škode, ali če se s sklepom pristojnega organa TOZD/DS zavrne odškodninska zahteva delavca. V teh primerih odločitev samoupravnega organa, tudi če gre za dokončen sklep, ni izvršilni naslov.

S to novelo odškodninske odgovornosti se tudi materialna odgovornost prenaša v predhodni postopek v temeljne organizacije in na ta način se uveljavlja načelo, naj se spori rešujejo tam, kjer so nastali.

D. Krneta

Ob neki pritožbi jeznih vozačev

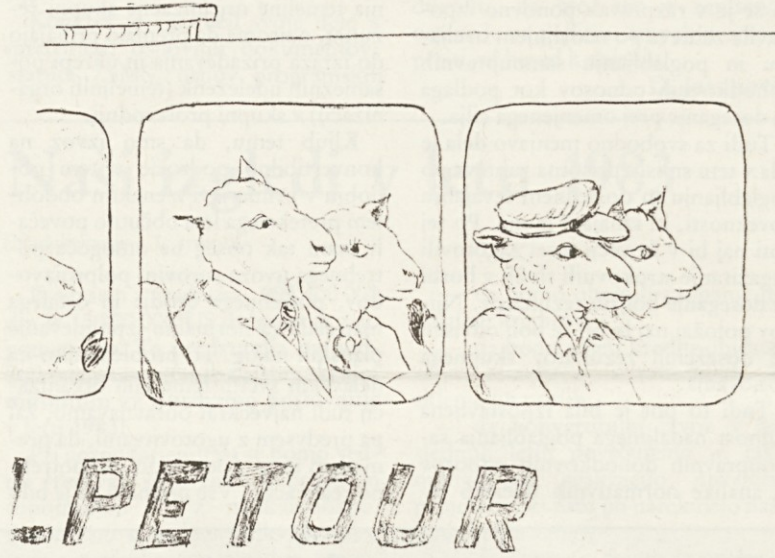
Kadar nam ljudem ni kaj prav, ponavadi sitnarimo in se pritožujemo kar v neformalni obliki — v medsebojnih razgovorih, kritikah. Ko pa ta stopnja nezadovoljstva preide neko mejo, se pritožimo konkretno, na določen organ, v pisni obliki. V združenem delu se takšna pritožba imenuje zahteva za varstvo pravic delavcev in jo Zakon o združenem delu izrecno določa ter ureja, posebno še zato, ker v našem samoupravnem sistemu delavec nikoli ne bi smel biti nezadovoljen ali celo čutiti, da se mu dela krivica. Obravnavanje pritožbe je torej izredno občutljiva zadeva in ji je potrebno posvetiti vso pozornost ter resnost.

Kako težavno je torej šele razpravljati o pritožbi, pod katero je podpisanih 518 delavcev! Toliko litostrojskih delavcev — vozačev je namreč naslovilo pisno vlogo na konferenco sindikata ter na upravni odbor pri delavskem svetu DO Titovi zavodi Litostroj. Seveda pa bi bilo še toliko bolj nevarno takšno pritožbo ignorirati ali jo odpraviti s kakšnim neargumentiranim sklepom. Pravilna je torej odločitev, da bodo o »peticiji« razpravljali tudi delavski sveti vseh TOZD in DS. Nevarnosti, da bi se glede tega vprašanja formirala dva tabora — za in proti — se je treba izogniti s tem, da se skuša vsako trditev argumentirati ter razmišljati trezno, izražati pa se brez pretiravanja.

Odločitev tehnične koordinacije, »da se dejanski odhodi avtobusov uskladijo z veljavnim voznim redom...« to je, da odpeljejo izpred delovne organizacije ob 14²⁰, je za vozače res izzvenela nekako tako, kot nedavni »administrativni« ukrepi Zveznega izvršnega sveta (boni, plogi, razne omejitve itd.). Vendar pa je morda le prehud očitek v pritožbi, da gre za »nesamoupravno sprejet sklep«. Tako kot razumemo težak položaj v državi in sprejemamo ukrepe, čeprav nas še kako prizade-nejo, ne očitamo tistim, ki so jih izdali, temveč jih kvečjemu podpiramo, tako moramo razumeti tudi odločitev tehnične koordinacije. Primerjava namreč ni slučajna. Sklep, ki je v pristojnosti tega organa in ki v bistvu samo zahteva doslednost (vozni red za 14²⁰ velja že od leta 1975), je brez dvoma nastal prav pod vplivom splošnih družbenih ukrepov in napotkov, s posebnim poudarkom na doslednem izvajanju delovne discipline.

Treba je priznati, in vozači to najbolj vedo, da je bil sklep o odhodu avtobusov celo nujen. Sami so bili ob dosedanjem stanju najbolj prizadeti. Če tisti iz najbolj oddaljenih obratov niso hoteli zamuditi avtobusa, so morali kar teči ali pa oditi z dela pred 14. uro. Avtobusi so namreč odhajali nekako ob 14¹⁰, nekateri nekaj minut kasneje, drugi kako minuto prej. Problem pa je v tem, da so tedaj, ko je bil avtobus pretežno poln, nestrpni (in lačni) potniki nenadoma ugotovili »da so vsi« in že so se na šoferja vsuli klici: »Gremo, gremo!« Ker so bili njegovi interesi podobni (posebno kak petek ali soboto), si ni dal dvakrat reči in avtobus je odpeljal, morda minuto ali dve prej kot običajno. To pa je bilo ravno dovolj, da je posameznik, ki se je zanašal na »običajni« vozni red, zamudil. Odveč je opisovati, v kako neprijetnem položaju se je znašel in kako je izgubil celo popoldne, loveč redne avtobusne zveze.

Prav tako kot ni utemeljen očitek o nesamoupravnosti sklepa tehnične koordinacije, pa bi bil nevzdržen tudi kakršenkoli očitek vozačem, da so ravnali nesamoupravno in uporabili peticijo, katera ni predvidena v naših samoupravnih splošnih aktih. Pri tej akciji gre namreč za avtentičen izraz skupnih interesov vozačev, katerega ne morejo uresničiti v posameznih temeljnih organizacijah, temveč na nivoju delovne organizacije, v okviru katere je prevozna dejavnost tudi združena. Ne moremo jim tudi očitati ozkosti, saj v svoji pritožbi izrecno poudarjajo, da so za izvajanje discipline, vendar mora biti to skupej dobro pripravljenih, dogovorjenih in koordiniranih ukrepov, ki bo zajel vse delavce...« Iz takšne formulacije pa seveda veje tudi nekakšen očitek, da so v celoti nekoliko prikrajšani in ne v enakem položaju

Vozači trdijo, da se tako počutijo med 14¹⁵ in 14²⁰.

kot drugi delavci. Tudi ta trditev zahteva nekaj osvetlitve.

Primerjavo statusa vozač : nevozač moramo seveda začeti že z jutrom. Vozači so hočeš-nočeš na delovnem mestu že tedaj, ko so najbližji Litostrojčani lahko še v posteljah. Avtobusi namreč pripeljejo do vhoda med 5³⁰ in 5³⁵. Iz tega lahko sklepamo, da tudi delati začno v povprečju prej kot drugi. Dejstvo, da morajo mnogi vstati ob 4. uri ali še prej, ter da nosijo nekaj prevoznih stroškov, bi marsikdo komentiral kot irelevantno, češ saj so se zato prostovoljno odločili, vendar je to za osvetlitev njihovega položaja le potrebno upoštevati. Enako je z ugotovitvijo, da pridejo domov popoldne, ko so se mnogi Ljubljancani že oddahnili po kosilu. Temu je treba še prišteti mnoge izjemne situacije, katerih bi lahko vsak dolgoletni vozač naštel še in še. Kako grenke so misli in trpke redke besede maloštevilne skupinice, katero je avtobus »pozabil« in čakajo do 17. ure ali še dlje, nemočno pred tovarno in ne vedo, ali bo sploh prišel ali ne... Kako brezupno se zdi, ko je v nekem oddaljenem postajališču zjutraj pozimi avtobus odbrzel mimo tebe, ker je bil šofer nov in ni vedel za postajo!

Vse to je treba imeti pred očmi, da lahko razumemo, zakaj je teh 8.000 (osem tisoč!) minut, katere so jim bile vzete vsak dan (800 vozačev po 10 minut), med vozači povzročilo toliko nejevolje, da so spravili skupaj 518 tresočih podpisov (tresočih zato, ker so listi krožili med vožnjo). Posebno zadnjih 4.000 minut (med 14¹⁵ in 14²⁰) je vsak dan najbolj vročih. Dejstvo je, da se zadnjih pet minut pred odhodom nič ne spremeni. Vozači sedijo (ali stojijo) ter se »mirno in po-

trpežljivo« pogovarjajo o tem, kako jih je ukrep prizadel. Pri tem komentirajo tudi že prve reakcije na njihovo pritožbo.

Glavni argument za določitev odhoda ob 14²⁰ je ta, da delovni čas traja do 14. ure in da bi morali delavci žigosati kartice še v delovnih oblekah in se šele nato umiti ter preobleči. Ta argument je seveda nekoliko licemerski, dokler ne bo uveljavljen za vse enako, ne pa le za tiste, za katere se ga da doseči posredno, z odložitvijo odhoda avtobusov. Sicer pa ima ta argument še eno šibko točko. Zelo je namreč krivičen do vseh delavcev v neposredni proizvodnji. Samo pri njih je namreč umivanje ter preoblečenje problem! Delavci v pisarnah bodo rade volje žigosali kartice v »delovnih oblekah« ter minuto zatem odšli, medtem ko bodo delavci v proizvodnji potrebovali še precej časa, da se umijejo in preoblečejo. Sicer pa sodi razprava o tem, ali spada v okvir rednega delovnega časa tudi priprava ter »deaktivizacija«, v okvir splošnih prizadevanj za povečanje produktivnosti in se ne tiče le problema delavcev — vozačev.

Protizbo vozačev bo verjetno treba rešiti s kompromisom. Vozači bi se morali zadovoljiti s časom odhoda 14¹⁵, kar pa bi moralo res veljati in se dosledno izvajati. Delavec bi moral biti prepričan, da če bo prišel do avtobusa ob 14¹⁴, bo ta dejansko še tam in se mu zato tudi ne bo pretirano mudilo. Vozačem in njihovim družinam pa bi morali vrniti tistih 4.000 minut dnevno, katere povzročajo največ slabe volje in negotovanja.

Zadovoljen delavec bo naredil več v 55 minutah, kot naredi tisti, ki sodi, da se mu godi krivica, v eni uri.

Anton Tomažič

OBDELAVA Z EKSPLOZIVI

Nov način spajanja kovin

Materiali so vedno bili podlaga za uresničitev novih idej, toda vedno so ostali v senci teh idej.

UVODNI DEL

Na razvoj tehnike vplivajo različna znanstvena in tehnična odkritja. Po teh odkritjih so pogosto imenovane dobe; tako imamo dobo parnega stroja, dobo elektronike, laserja, elektronskih računalnikov, MHD generatorja in podobno.

Tehnična odkritja so bila možna med ostalimi tudi zato, ker so obstajali ustrezni materiali. Za parni stroj so bila potrebna jekla visoke trdnosti, ki uspešno prenesejo vplive visoke temperature in pritiskov v kotlu in cilindru parnega stroja. Praktična uresničitev izumov na področju elektronike ne bi bila možna brez velikega števila izolacijskih, magnetnih in drugih materialov.

Atomska tehnologija se razvija tudi zato, ker danes obstajajo postopki očiščevanja posameznih materialov — ekstrakcija, pri katerih se dosega čistost do ene tisočinke.

Z materiali še večje čistote pa je bil možen izum polprevodnikov. Pri laserjih je bilo potrebno doseči zelo čiste pa tudi geometrično pravilne kristalne materiale.

Iz navedenega je razvidno, da so materiali bili vendar podlaga za uresničitev izumov, ostali pa so v njegovi senci.

Naloga sedanjega časa je dobiti zelo trde, čiste, neobrabne, na druge vplive odporne materiale in kombinacije materialov. To nalogo rešuje tehnologija specialnih materialov.

Marsikateri od teh specialnih materialov se zelo težko, včasih pa nemogoče pridobi s klasično metodo. Dosedanje tehnološke metode so omejene s temperaturami, ki jih dosegamo v talilnih pečeh, s pritiski na stiskalnicah in podobno.

Vemo, da sedanja tehnologija dosega temperature do 3000 °C in pritiske do ca. 2 milijona atmosfer.

Če pa želimo višje temperature oziroma pritiske, s klasičnimi metodami tega ne moremo doseči. Pri iskanju rešitev za te probleme se je treba obrniti na povsem nove načine in uporabiti metode, ki so bistveno različne od dosedanjih, so pa kombinacija material — energija, material — udarni val z visoko koncentracijo moči.

Eden od načinov za uresničitev zgoraj navedenih kombinacij je uporaba eksploziva.

Tehnologija obdelave materialov z eksplozivi (TOME) izkorišča novo vejo znanosti — »fiziko energije velike gostote«. Izvor te energije visoke koncentracije v času in prostoru je lahko eksploziv.

Eksploziv je sposoben v zelo kratkem času (tisočinki ali milijoninki sekunde) sprostiti energijo v velikosti enega megajoula in več. Tako se ustvari udarni val na določenem mestu s širokim področjem pritiska (od nekaj atmosfer do deset milijonov) v različnem časovnem intervalu. Taki pritiski vplivajo na posebne pogoje deformacije materialov in spremembo njihovih lastnosti (trdnost, trdnost ipd.).

Na ta način je možna deformacija materiala, katerega ne bi bilo možno deformirati pri običajnih hitrostih. Zelo visoki pritiski pa omogočajo spoje med različnimi kovinami v dveh ali več slojih tako, da imamo kompozicije kovin z različnimi lastnostmi ali tališči.

S temi pritiski je možno povišanje trdnosti površine do trikrat do globine

60 mm, dobiti je možno sinter materiale ali celo umetne diamante.

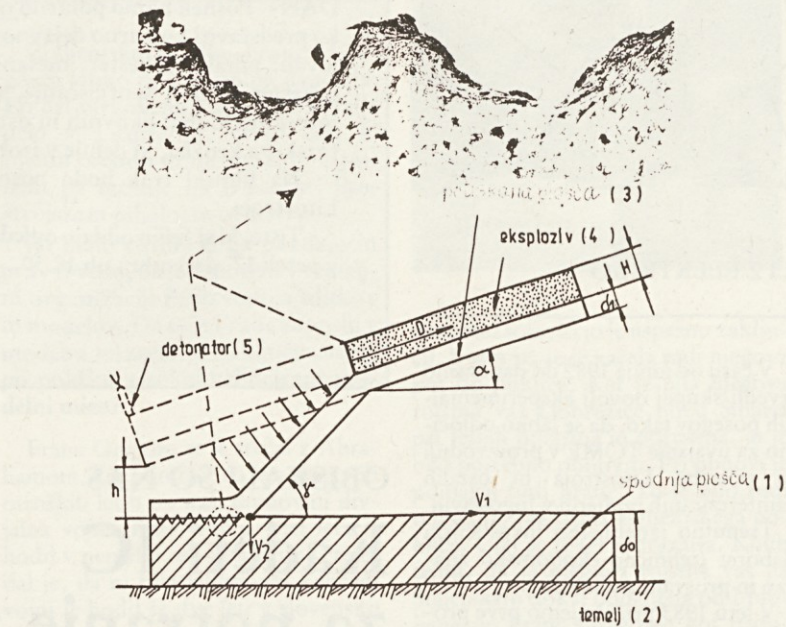
TOME omogoča obdelavo kovin visoke trdnosti, različnih debelin in velikih dimenzij. Tako dobimo konstrukcijske materiale z novimi karakteristikami v obliki dvoslojnih in večslojnih ali armiranih materialov.

V novejšem času so zelo pomembni kompozicijski materiali z lastnostmi, ki se prilagajajo zahtevam in pogojem uporabe.

Danes TOME obsega več kot trideset operacij, od katerih so najvažnejše:

- spajanje različnih kovin, ravnih ali ukrivljenih ploskev, cevi s steno izmenjevalca toplote, cevi med sabo, kablov, platiniranje zunanega ali notranjega dela cevi in podobno,
- armiranje kovin s kovinsko mrežo,
- razbremenitev zaostalnih napetosti po varjenju,
- preoblikovanje,
- rezanje kovin in perforiranje,
- ravnanje kovin,
- čiščenje kovin,
- sinteza različnih kovin,
- popravila obrabljenih delov ali poškodovanih z dodajanjem kovin v obliki prahu.

SPAJANJE KOVIN Z EKSPLOZIVI je zelo hitro (ultra) poševno trčenje kovinskih plošč pod vplivom eksplozije z relativno veliko hitrostjo plošče pri trčenju. Ob tem se pojavlja izredno visok dinamični pritisk, a s tem tudi plastične deformacije v obliki valov na meji stika.

(Shema je prikazana na sliki)

Na močnem temelju (2) je postavljena ena od plošč (osnovna, spodnja plošča) na spodnjo in na določeni razdalji od nje.

Po zgornji površini potiskane plošče (3) se raztrosi eksploziv (4), in sicer tako, da je povsod dosežena enakomerna debelina eksploziva. Eksploziv se sproži s detonatorjem (5) z vogala zgornje plošče. Po sprožitvi eksplozije proces poteka po zgornji plošči, katero eksplozija potiska, daje določen pospešek in prihaja do trčenja s spodnjo ploščo.

V trenutku, ko proces doseže stacionarno stanje, se potisnjena plošča dvojno upogne in pod določenim kotom (dinamični kot), ki je določen z odnosom hitrosti zgornje plošče (V2) in hitrosti detonacije (D) prihaja do spoja s spodnjo ploščo. Na tistem delu, kjer ni prišlo do eksplozije, je plošča v prvotnem stanju, ta del plošče »ne ve«, kaj se dogaja na tistem delu, kjer je eksplozija že izvršena.

Pri trčenju plošč prihaja do visokih pritiskov in istočasno se pojavlja pod določenimi pogoji kumulacija (v področje

trčenja prihaja do toka velike hitrosti materiala ene plošče proti drugi). Ta tok imenujemo površinski kumulativni tok.

V trenutku, ko se ena plošča bliža drugi, se pojavlja tangencialna komponenta hitrosti trka v smeri napredovanja procesa eksplozije. Pri tem pa prihaja do deformacije površinskega dela plošč. Ta proces deformacije ima lastnosti viskoznega toka in pozitivno vpliva na proces spajanja plošč. Profil deformiranega odročja na stiku obeh plošč ima običajno obliko valovanja.

Vsi oksidni filmi in umazanije na površini se zaradi kumulativne struje trgajo in izločajo izven področja spoja.

Spajanje kovin z eksplozivi je doseženo z ustvarjanjem kovinskih zvarov po dislokacijskem mehanizmu.

Tempo ustvarjanja kovinske zveze je v zvezi z nivojem medsebojnih plastičnih deformacij plošč, ta pa je določen s hitrostjo in velikostjo plastične deformacije, kakor tudi z velikostjo pritiska pri trčenju.

PREDNOSTI IN POMANJKLJIVOSTI

V operacijah spajanja kovin z eksplozivi je izvor energije istočasno oprema in orodje, zaradi tega ni potrebna druga oprema. Hitrost operacije je velika 10^{-5} s, v primerjavi s tem je priprava daljša. Hitrost procesa preprečuje difuzijo, zaradi tega je možno spajati tudi kovine, katere pri običajnih postopkih dajejo slabe rezultate v uporabi.

Omogočena je uporaba kombinacij enakih, različnih in popolnoma različnih kovin, na velikih, ravnih in krivih ploskvah (do 30 m²).

Spodnja plošča je lahko katerekoli debeline, zgornja pa od 01 — 30 mm.

Stična ploskev je v obliki valov in je trdnost spoja večja, kot je pri slabšem materialu v kombinaciji.

Dobljeni dvoslojni in večslojni metalni materiali se lahko valjajo, upogibajo in obdelujejo na druge načine v hladnem ali toplem stanju.

Priprava površin je samo navadno čiščenje — peskanje in razmastitev. Spremembe v materialih ni, razen delno povečane trdnosti in trdnosti. Za dokaz kvalitete dobljene kombinacije kovin zadošča ultrazvočna kontrola.

Pomanjkljivosti

TOME zahteva dovolj prostega prostora, temelj in ustrezno usposobljene kadre, pa tudi potrebne varnostne ukrepe.

Človek in eksploziv

Ko omenjamo besedo eksploziv, pogosto mislimo na njegovo rušilno in uničevalno moč, na njegov učinek razdejanja v vojni in milijone izgubljenih človeških življenj ter uničene materialne in kulturne dobrine.

Toda to razdejanje brez smisla ni povzročil eksploziv, naredil ga je človek. Človek je tisti, ki je eksplozivu vsilil vlogo uničevalca.

Eksploziv sam je koristna materialna dobrina — izvor energije velike koncentracije, katere ne potrebuje nobenih zapletenih mehanizmov ali prenosov pri izvajanju zastavljenih nalog.

Eksploziv je v rokah človeka — graditelja močan izvir energije za graditev cest, predorov in bran v obdelavi materialov, v arheologiji, zobozdravstvu, vesolju ...

Prvi eksplozijski material (črni smodnik) je najden na Kitajskem leta 600 po našem štetju. Iznajditelj je Kitajec Sun Si Mao. Od tega časa človeštvo uporablja ali zlorablja to sredstvo, katero ima presenetljiv učinek na vsakega, ki je stopil z njim v stik.

Kot na primer lahko navedemo da 200-gramski kamniti hitrostjo detonacije 5000 ms⁻¹ razvija moč 17 milijonov kW, v času od 5 stotisoč delov sekunde ali 400 g »TNT« v času 89 milijontink sekunde, da silo, enako sili 1,2 milijarde ljudi.

Če ne upoštevamo podatke eksplozij, so kemični eksplozivi najmočnejši izvori energije na zemlji.

Danes uporabljamo eksploziv za masivna miniranja, pri tem pa dobimo moči, ki so večje od moči nekaj tisoč hidroelektrarn.

Iz vsega sledi, da eksploziv v rokah človeka — graditelja je primeren pomočnik, nasprotno v rokah človeka — uničevalca postaja bolj dosleden uničevalec kot človek sam.

Iz tega sledi, da imamo pri vsaki, bolj racionalni uporabi teh materialov možnost prihranka in povečanje produktivnosti, oziroma smo manj odvisni ali popolnoma neodvisni od razmer na domačem trgu ali pri uvozu.

UPORABA V LITOSTROJU

V litostrojskem proizvodnem programu je možna široka uporaba kompozicijskih materialov, in sicer za:

- turbinske pokrove,
- vodilnikove lopate,
- gonilnik,
- vodilnikove obroče,
- ležaje (vodilne, nosilne),
- popravilo kavitacijskih poškodb brez demontaže turbine,
- zaporne organe in podobno.

Pri tem je možnost dobiti navadno pločevino, katere je platinirana z 0,5 — 30 mm, kvalitetne pločevine velikosti več kot 20 m².

UPORABA TOME V DRUGIH DO

— V ladjedelništvu je možna antikorozijska zaščita ladij ali izdelava kontejnerjev za prevoz hrane.

— V industriji predelave aluminija je možno dobiti kombinacije jeklo-aluminij za elektrode (za tok do 150.0 A).

— Spoj keramike in kovine za radio tehniko (Al, Nb, Ta, Ti, Zr s keramiko na osnovi Al₂O₃).

— Izdelava palic v kombinaciji jeklo-Cu za elektrode.

— Izdelava »ALKU« bimetalnih kombinacij Al-Cu za elektrode.

— Izdelava bimetalnih nožev za razrez usnja in papirja.

— Izdelava elektrod za elektroindustrijo in metalurgijo Ti-jeklo, Ti-Cu, jeklo-Cu, jeklo-Al, Ti-Ag-jeklo.

— Točkasti ali vezni spoji različnih materialov jekla in bron za ležaje.

— Jeklo-jeklo za izmenjevalce toplote.

— Popravila obrabljenih elementov v metalurški industriji — Železarna Jesenice.

— Izdelava debelostenskih večkomponentnih elementov za nadaljnjo predelavo na določeno debelino v valjarnah.

— kombinacija za ležaje ali različne armature Rade Končar, Prva Iskra.

— Elementi za procesno opremo — Jedrska, TPK, Đuro Đaković, Energoinvest.

PRIHODNOST RAZVOJA IN UPORABE TOME

Razen nadaljnjega razširjanja uporabe operacije spajanja je potrebno razvijati in uporabo ostalih operacij kot so oblikovanje, popušcanje napetosti, ravnanje, rezanje in kalibriranje za potrebe Litostroja in drugih. Te operacije so za testiranje.

Naslednje usmeritve bodo zajele tudi ostale operacije, tako se bo uporabnost posameznih kovin izboljšala in dvignila na višji nivo.

Da bomo lahko uspešno napredovali pri razvoju in uporabi nove tehnologije, je

potrebno medsebojno povezati trikotnik napredka:

- proizvodnja — inštitut — fakulteta
- proizvodnja.

Sodelava z metalurškimi in drugimi inštituti mora potrditi kvaliteto dobljenih proizvodov, raziskati in pojasniti vse vplive znotraj strukture kot posledico dinamičnih obremenitev in vpliva eksplozije. Na ta način bomo dobili povratno zvezo med rezultatom in parametri, ki jih določimo na začetku procesa.

Sodelovanje s fakultetami naj bi dalo ustrezen pretok »žive slike«, torej ljudi, mlade strokovne kadre, kateri bodo sposobni uporabljati in tudi naprej razvijati to tehnologijo.

Menimo, da taka povezava proizvodnje z ostalimi daje realne možnosti za doseganje zastavljenih ciljev.

V najkrajšem času razen že doseženega pričakujemo obvladovanje spajanja vseh kovinskih kombinacij na velikih ploskvah in debeline od 0,1 mm.

Te kombinacije so predvsem: jeklo z nikljem, tantalom, molibdomom, cinom, cirkonijem ter različnimi legurami bakra, aluminija, niklja, volframa, niobija in podobno. Razen tega imamo tudi kombinacije z zlatom in ostalimi plemenitimi kovinami in njihovimi zlitinami.

Operacije ravnanja smo izvedli na koso z dimenzijami 6000 — 1060 — 180 mm.

Dobili smo zelo dobre rezultate.

Popušcanje napetosti v zvarih pa predstavlja izziv, če vemo, da v tem primeru ne bo potrebno gretje in nobena posebna oprema.

Pri raziskavah močnih udarnih valov je ugotovljeno, da ne prihaja do kemičnega procesa v materialu, pri nekaterih karbonatih in kristalnih nitratih je bila kemična sprememba samo nekaj odstotkov. Zaradi tega je prišlo do ideje o uporabi energije eksplozije za namen povečanja trdnosti in fizične transformacije enega tipa v drugi, kot je izdelava industrijskih diamantov iz grafita.

Danes lahko dobimo stabilne tipe materialov, ker obvladamo počasno in kontrolirano razbremenjevanje (padec pritiska) po eksploziji tako, da material ostane v stabilni obliki.

Z uporabo določenih tipov eksplozivov (visoko brizantni) lahko povečujemo lastnost materiala proti obrambi (mlini, gradbeni stroji, železnica in podobno).

Energijo udarnih valov lahko uporabimo za polimerizacijo določenih materialov. Lahko tudi izdelamo polimerne materiale neorganskih melekul z eksplozivom.

Tako bi bilo možno polimerizirati kisik, kar bi dalo material z 1000-krat več kisika, kot je v zraku glede na koncentracijo v enoti prostornine. To bi dalo še nadaljnje možnosti razvoju tehnike in tehnologije.

PRIPRAVA ZA PROIZVODNJO

Glede na to, da TOME potrebuje za praktično delo velike proste površine ter izkušnje in znanje na pod-

Gospodarno z energijo

Pomanjkanje vseh vrst energij in redukcije električne energije motijo proizvodni proces tudi v Litostroju. Še bolj kot do sedaj bomo morali gospodarno izkoristiti razpoložljive možnosti.

V Litostroju smo v zadnjem mesecu veliko razpravljali in sprejemali konkretne ukrepe za zmanjšanje porabe energije. Pri tem ne mislimo samo na električno energijo, ampak tudi na gorivo za transport, plin, ogrevanje... Ob analizi položaja Litostroja v sedanji težki energetski situaciji ugotavljamo, da smo se začeli pravočasno pripravljati na zamenjavo nekaterih energij. V tako razmišljanje nas je silila že prva naftna kriza leta 1972. Med prvimi v Sloveniji smo že leta 1979 pričeli uporabljati zemeljski plin za ogrevanje vseh žarilnih peči in tako na tem področju v celoti nadomestili kurilno olje. Strošek za omrežje zemeljskega plina, predelava peči in prispevek po sporazumu v višini 17,5 milijona din je bil visok. Kljub temu in sedanji visoki ceni zemeljskega plina danes to področje nemoteno obratuje.

Najdražja je tista energija, ki je ni! Zemeljski plin uspešno uvajamo tudi na drugih področjih. Spomladi smo dogradili manjšo kotlovnico na plin za sušenje lesa v modelni mizarni, v septembru pa je pričela obratovati kotlovnica, prav tako na zemeljski plin, za proizvodnjo pare za kuhanje v delavski restavraciji. Uspešno uporabljamo plin tudi za razrez pločevine ter pri manjših potrošnikih, kot so ogrevanje livnih loncev, kovaška ognjišča, lokalna žarjenja in drugo.

V Litostroju lahko rečemo, da smo se do nedavnega na cenen način oskrbovali s toplotno energijo iz naše kurilnice, ki troši velenjski lignit. Iztrošenost in zastarelost kurilnice, v zadnjih letih pa tudi vse težja oskrba s premogom, je narekovala rekonstrukcijo. Odločili smo se, da se Litostroj postopno priključi na toplarno, ki je v naši neposredni bližini. Do sedaj so že priključeni na KEL Izobraževalni center z domom, TVN, PPO, v tej sezoni pa še OB oziroma celotni objekt 005 s skupno priključno mejo 13,4 MW. S tem smo bistveno razbremenili našo kurilnico in si tako zagotovili nemoteno oskrbo s toplotno energijo.

Sedanja težka energetska situacija zahteva od nas, poleg dosedanjih prizadevanj za nemoteno oskrbo z

energijo, več razmišljanja, kako čim gospodarnejše trošiti razpoložljivo energijo. V ta namen so v zadnjem mesecu razpravljali na ravni vodstva DO, v samoupravnih organih na slehernem delovnem mestu. Sprejeti so bili določeni ukrepi, ki jih že upoštevamo pri delu, pri čemer pa ne bo trpel delovni proces. Ti prvi ukrepi bolj odpravljajo naše razvade in lagodnost, o kateri do nedavnega nismo dovolj razmišljali.

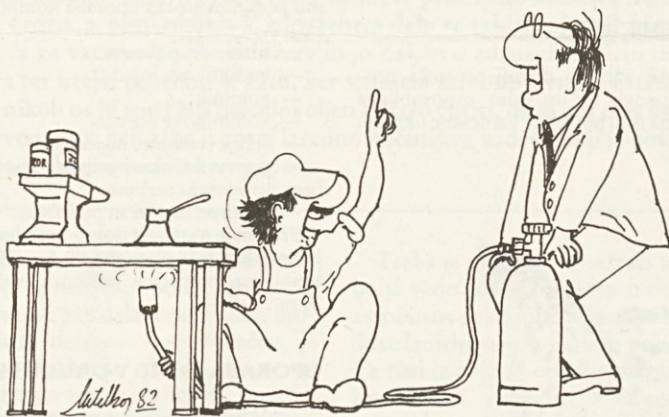
Določene ukrepe narekuje že zakon, kakor tudi odredbe, ki so bile objavljene v zadnjih uradnih listih. Prepovedano je uporabljati dodatne električne grelnice naprave v prostorih, kjer je centralna kurjava. Temperatura v prostoru sme biti $19^{\circ}\text{C} \pm 1^{\circ}\text{C}$ med delom, v času, ko se prostori ne uporabljajo, pa se mora temperatura znižati za 5°C in sme biti največ 14°C . Z zakonom je predvidena druga stopnja varčevanja električne energije, kar pomeni 10% zmanjšano potrošnjo s povečanim varčevanjem (za DO je to zmanjšanje 210 MWh mesečno). To bomo dosegli z izklopom vseh dodatnih grelnih teles, kuharnikov, pravočasnim ugašanjem in smotrni uporabi razsvetljave, izklopom strojev v praznem teku ter z boljše organiziranim delom. Glede na družbeni dogovor o racionalni porabi električne energije, na osnovi katerega je bil sestavljen dogovor med dobaviteljem električne energije

Elektro-Ljubljana in odjemalcem energije Litostrojem, je sprejet dogovor, kako se bodo izvajale omejitve pri dobavi električne energije v Litostroju. Omejitve predvidevajo pet stopenj. Prva stopnja zahteva 10% zmanjšanje energije. To lahko izvajamo brez večjih posledic za delovni proces. Vse nadaljnje stopnje pa že motijo proizvodnjo. Samo z odgovornim pristopom in pametnimi dogovori bomo lahko krmilili proizvodni proces in s tem razpoložljivo energijo trošili tam, kjer je nujno potrebna.

Z zakonom so določene tudi omejitve pri porabi goriv za osebni in tovorni transport, pri čemer je izvezta servisna dejavnost. 40% zmanjšanje bencina za osebni transport bomo dosegli z ukrepi, ki so že sprejeti:

- s prepovedjo vožnje v mestnem prometu, razen prevoza pošte in prevoza v banko,
- z boljšim vzdrževanjem vozil,
- s centralnim razporejanjem vozil v TOZD IVET,
- s prepovedjo voženj, kjer je organiziran javni promet, in angažiranjem poslovnih partnerjev pri njihovih zahtevah.

Poleg naštetih ukrepov, ki jih že izvajamo, bomo v Litostroju nadaljevali s prizadevanjem za gospodarno porabo energije. Nadaljevali bomo delo za zmanjšanje jalove električne energije, kar pomeni direktni prihranek porabljene energije. Da bi v bodoče lahko obvladali konične obtežbe (trenutno maksimalno moč v DO), načrtujemo prehod na računalniško krmiljenje konične obtežbe večjih porabnikov v DO.

REKLI SMO, DA BOMO VARČEVALI Z ELEKTRIKO

Nov način spajanja kovin

(Nadaljevanje s 5. strani)

ročju dela z eksplozivom (nabava, transport, skladiščenje, uporaba), smo se v Litostroju skupaj z RŽR »LJUBIJA« — Prijedor dogovorili o skupnem delu pri razvoju in uporabi nove tehnologije.

Dogovorjeno je, da bo Litostroj nosilec znanja in razvoja nove tehnologije ter prodaje izdelkov in uslug, Ljubija pa bo prevzela operativno izpeljavo in konkretno uporabo te tehnologije.

Sl. 2. Valovi, ki nastanejo na spoju jekla in bakra z eksplozivom (100-krat povečano).

V času od junija 1982 do danes smo izvedli skupaj dovolj eksperimentalnih posegov tako, da se lahko odločimo za uvajanje TOME v proizvodnji za potrebe Litostroja in ostalih zainteresiranih podjetij v Jugoslaviji.

Trenutno izdelujemo investicijski elaborat (tehnično-ekonomsko analizo in program realizacije).

V letu 1983 pričakujemo prve proizvodne rezultate za Litostroj (ležaji HE HADITHA) kakor tudi za ostale, kot so Rade Končar (približno 600 segmentov za ležaje), Uljanik — Pulj bimetalni material, Dalekovod in podobno.

ZAKLJUČEK

Lahko rečemo, da TOME za Litostroj in ostale delovne organizacije pomeni direktno zamenjavo uvoženega znanja in materialov z domačimi ter dviga nivo kvalitete naših proizvodov od istočasnih finančnih prihrankih. Pod določenimi pogoji z uporabo manjših količin eksploziva (do 20 kg) v ustreznih zaprtih posodah pa je možna tudi serijska proizvodnja v tovarnah.

Ob tej priliki se želim javno zahvaliti vodstvu Litostroja in tozda IRRP, ker so mi omogočili, da po 10 letih prenesem TOME iz laboratorija v proizvodnjo.

dr. Stojadin Petrovič

Le jej, midva nimava ne bone.

Instalirali bomo več merilnih mest pri porabnikih in s tem omogočili boljšo kontrolo nad uporabo. Nadaljevali bomo postopno priključevanje ostalih objektov na KEL. Veliko dela nas čaka pri toplotni izolaciji objektov (dvojna zasteklitev, izolacija stropov). Še bi lahko naštevali dela investicijskega vzdrževanja in rekonstrukcij, ki so potrebna predvsem na starejših objektih. Vse to bomo postopno tudi uresničili v smislu dobrega gospodarjenja.

O gospodarskem izkoriščanju energije je v oktobru razpravljal tudi upravni odbor DO. Zadolžil je vodstva TOZD in DS, da v skladu s priporočilom tehnične koordinacije pripravijo predlog konkretnih ukrepov in akcij. Iz zapisnikov posameznih

delavskih svetov TOZD že lahko ugotavljamo, da je akcija o varčevanju z energijo stekla. Rezultate naših akcij bomo lahko ugotavljali v prihodnjem mesecu. V TOZD IVET zbiramo podatke, ki jih bomo mesečno posredovali upravnemu odboru in vodstvom posameznih TOZD in DS.

Ob vseh dosedanjih aktivnostih pa bomo morali v bodoče veliko več razpravljati o boljši organizaciji dela in s tem o izkoriščenosti delovnega časa, o gospodarnih tehnoloških postopkih dela, o izkoriščanju tehnološke toplote, o prihrankih pri porabljeni vodi, skratka o gospodarnejšem delu.

A. Zupančič

TV oddaja o kulturi v Litostroju

Vsi tisti, ki ure in ure prostega časa žrtvujemo za udejstvovanje v tej ali oni kulturni dejavnosti, smo veseli vsake predstavitve naših rezultatov širši javnosti. Čeprav nastopov naših kulturno-umetniških skupin ob različnih priložnostih ne manjka, pa si skoraj vsak želi pojaviti tudi na televizijskem ekranu.

Tako se je tudi nam ponudila priložnost na pobudo Marjana Stareta, urednika TV oddaje »OD VSAKEGA JUTRA RASTE DAN«. Posneli bomo polurno oddajo in v njej poskušali na kratko predstaviti kulturno dejavnost v Litostroju. V njej bodo sodelovali: pihalni orkester, mešani pevski zbor, narodno-zabavni orkester »Veseli Šentviščani«, vmes bo prikazana še dejavnost foto-kino kluba, likovnih in ostalih ustvarjalcev, pa tudi recitatorskega krožka, ki deluje v izobraževalnem centru Litostroj.

Na filmski trak bodo posneti prizori iz delovnega okolja Litostroja.

Tiste, ki si želijo oddajo ogledati, obveščamo, da bo na sporedu v petek 17. decembra ob 18.30.

B. Ilič

OBISKALI SO NAS

Kadeti IC za notranje zadeve

Na željo ravnatelja kadetske šole za miličnike iz Tacna so učenci 4. razreda 6. novembra 1982 prišli v Litostroj na strokovno ekskurzijo. Kadeti so se seznanili z organizacijo in praktičnim delovanjem službe zavarovanja v Litostroju. Po mnenju ravnatelja tovariša Pavleta ČELIKA, višjega inšpektorja milice, Litostroj ni bil izbran slučajno. Mi imamo že od ustanovitve Litostroja organizirano lastno službo zavarovanja. V letu 1980 smo za uspešno delo te službe dobili visoko republiško priznanje »PLAKETO VARNOSTI« kot edina delovna organizacija v Sloveniji za uspešno delovanje na področju družbene samozasčite.

Tako naj bi kadeti kot bodoči miličniki dobili osnovni vpogled v sistem zavarovanja delovnih organizacij. S to problematiko se bodo pri svojem delu miličnika na postajah milice srečevali vsak dan.

Kadetom smo prikazali zgodovinski razvoj službe od začetka leta 1946, ko je to funkcijo opravljala takratna industrijska milica, pa do danes, ko je to pomembno področje varovanja družbene lastnine močno podružbljeno in je pravica in dol-

žnost vsakega zaposlenega delavca, kot je zapisano v naših samoupravnih aktih. Prikazan je bil tudi praktični prikaz dela varnostnika na vhodih, pojasnjene njegove pravice in dolžnosti ter pooblastila, ki jih imajo kot pooblaščen delavci v območju delovne organizacije.

Učenci-kadeti so si ogledali tudi prostore gasilske enote ter se seznanili z njenim delovanjem in organizacijo. Ogledali so si tudi stražarska mesta, kjer je bil pojasnjen varnostni okoliš posameznega stražarskega mesta. Nismo mogli mimo naše dotrajane ograje, ki nam ni v ponos, vendar moramo ravno zaradi tega še vedno imeti tako imenovana stražarska mesta, kar v današnjem času že povsod nadomestuje tehnično varovanje objektov. Tehničnih pripomočkov naša služba zavarovanja nima, razen zapornic pri vhodih, ki pa so ovira za vozila, ne za osebe.

Področje sodelovanja in oblike pomoči postaje milice naši službi zavarovanja je kadetom pojasnil vodja varnostnega okoliša Litostroj tovariš Dane PIRNAT, miličnik PM Ljubljana-Šiška.

C. Vreča

Terensko dvigalo TD 20

Nov izdelek tozda Transportna vozila in naprave je terensko dvigalo TD 20. Dvigalo predstavlja prvi člen v verigi nove družine proizvodov mobilnih dvigal in avtodvigal, katere pripravljamo v kooperaciji s poljskim združenjem BUMAR. To združenje je največji izdelovalec gradbenih in transportnih strojev v LR Poljski.

Družina prevoznih dvigal obsega naslednje tipe:

TD 20, AD 18 in AD 45. Terensko dvigalo TD 20 je nov skupni proizvod obeh podjetij, namenjen za prodajo na domačem in tujem trgu. Delež naše udeležbe v proizvodnji znaša 50 %. Litostroj izdeluje kompletno podvozje, Poljaki pa kompletno nadgradnjo z dvigalno napravo. V skladu z dogovorom bomo v vsakem podjetju sestavili po en prototip. Avtodvigali AD 18 in AD 45 sta modifikaciji že obstoječih konstrukcij nekaj manjše nosilnosti. Na teh dveh tipih je delež naše udeležbe v proizvodnji nekoliko manjši (34 % pri AD 18, pri AD 45 pa delež še ni določen).

Razvoj in izdelava prototipov terenskega dvigala TD 20 sta potekala istočasno v obeh podjetjih. Vsaka stran je razvila in izdelala dva primera svojega dela dobave. Na medsebojnih srečanjih smo usklajevali probleme, ki so se pojavljali pri uresničevanju zastavljenega cilja. Sodelovanje med projektanti, konstrukterji in razvijalci je bilo vseskozi korektno in enakopravno. Posamezne faze projekta in izdelave so se v začetku razvijale v dogovorjenih rokih. Proti koncu pa so dogodki na Poljskem in uvozne težave pri nas vplivale, da se je realizacija prototipov zavlekla. Kljub temu upamo, da bosta prototipa sestavljena in preizkušena do konca februarja 1983.

Na prvi sliki je prototip, ki je bil sestavljen na razvojnem inštitutu za dvigala Bielsko-Biala, v takratni fazi montaže še brez koles. Na drugi sliki pa je šasija dvigala, ki je bila izdelana v Litostroju, med voznimi preizkusi. Šasija dvigala je bila konstruirana in izdelana v Litostroju. Nosilni okvir in mehanizmi za podpiranje so iz drobnozrnatega mikrolegiranega jekla z visoko mejo plastičnosti, ki ga izdeluje železarna Jesenice. V šasijo je vgrajen dieselski motor TAM z močjo 130 kW pri 2500 vrt./min. Motorski prostor je izoliran proti hrupu. Transmisija in krmilne osi so uvožene, izdeluje jih podjetje ZF iz ZRN. Vozilo ima pogon na vsa štiri kolesa, ki so opremljena s pnevmatikami 16.00—25. Taka izvedba omogoča obratovanje tudi na neutrjenem terenu. Obe pogonski premi lahko krmilimo neodvisno drugo od druge, kar omogoča majhne ridne polmere in poševno-prečni premik podvozja. Hidravlični delovni sistem je sestav-

ljen iz elementov, izdelanih v PPT, Kladivarja in Litostroju. Krmilo in krmilni sistem dobavlja ZF in delno tudi Orsta iz NDR. Pnevmatsko hidravlični zaviralni sistem je prav tako sestavljen iz elementov, ki jih izdelujejo v PPT.

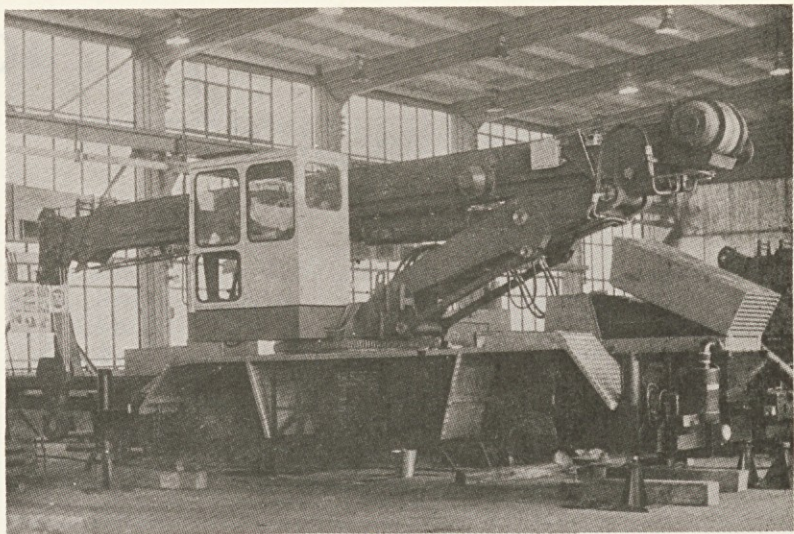
Naprave za upravljanje dvigalne naprave in šasije dvigala so nameščene v kabini, na gornjem vrtljivem delu. Daljinski sistemi za upravljanje so hidravlični, pnevmatski in električni. Če aktivirajo elemente na podvozju, so speljani skozi glavno vrtljivo zvezo, ki je nameščena v sredini valjčnega vrtilnega ležaja med nadgradnjo in šasijo. Ta zveza je glavno vozlišče stroja, rešili in izdelali pa so ga poljski strokovnjaki. Dvigalna naprava je tudi opremljena z modernim elektronskim omejevalnikom obremenitve, ki ga izdelujejo v LR Poljski.

Navajamo nekaj glavnih delovnih

lastnosti dvigala: nosilnost 20 t na polmeru 3 m v območju 360° (na podporah); masa dvigala 20 t; osni pritiski v transportni legi kraka spredaj 10 t, zadaj okoli 10 t; štiri hitrosti naprej in tri nazaj, največja hitrost naprej okoli 45 km/h; premagovanje vzponov do 60 %; največja višina dviganja 22 m (teleskopiran) ali 28 m (teleskopiran + mehanski podaljšek); hitrost dviganja 10 m/min (največje breme); nagibanje kraka od 0 do največ 32 s; teleskopiranje od 0 do največ 24 s; hitrost vrtenja nadgradnje največ 2,2 vrt./min. Možne so različne kombinacije delovnih operacij in delo dvigala na kolesih, brez podpor z masami do 8 t.

Pri razvoju in izdelavi prototipov so sodelovale temeljne organizacije PZO, TVN, OB, NAB in IRRP, ki so z ustreznimi tehnološkimi postopki, obdelavo na modernih in obdelovalnih strojih, dolgoletnimi montažnimi izkušnjami in znanjem zagotovile kvaliteto, ki jo tako zapleten in vsestransko uporaben stroj mora imeti. Upamo, da bomo obvladali tudi dodatne napore, ki so potrebni pri maloserijski proizvodnji in da bomo zagotovili pravočasne dobave tujemu kooperantu.

M. Goljar

Dvigalo v transportnem položaju. (Foto: BUMAR)

Podvozje dvigala med voznimi premiki. (Foto: J. Jereb)

Portret

Franc Gregorc

Življenjsko zgodbo Franca Gregorca lahko razdelimo na dva dela. En del njegovega življenja sestavlja delo v Litostroju, drugi del, ki njemu osebno ni nič manj pomemben, pa igranje na B-bas pri litostrojskem pihalnem orkestru.

Ni malo tistih, ki ga poznajo in prav ti vedo, da je zaposlen v temeljni organizaciji Proizvodnja ulitkov in modelov. Da se je Franc zaposlil v modelni mizarni ni naključje, saj je po poklicu visokokvalificirani modelni mizar.

Franc Gregorc se je srečal z Abrahamom, kar pomeni, da je v njegovih otroških letih po naši domovini divjalna vojna vihra. Polna štiri leta je hodil v nemško osnovno šolo. Povedal je, da ni bilo lahko. Po končani vojni je hodil še dve leti v slovensko

osnovno šolo, ki jo je uspešno zaključil. S tem pa se je začela tudi njegova pot do poklica. Ker je bila njegova rojstna vas Dobrežice blizu Šmarja pri Jelšah požgana in porušena, jo je bilo potrebno obnoviti. Pri obnovi je pomagal tudi Franc. To je bilo tudi odločilno pri izbiri življenjskega poklica. Učit se je šel za mizarja. Kljub temu, da je njegova rojstna vas na Štajerskem dokaj oddaljena od Ljubljane, je Franc Gregorec kot nadobudni fantič že slišal o Litostroju. Spominja se, da so o Litostroju tedaj govorili kot o gigantu strojne opreme, pa si je mislil to pa bi bilo tudi nekaj za mene.

Leta 1954 si je poiskal službo v naši delovni organizaciji. Takoj se je zaposlil v modelni mizarni. Ker je bil izučen za mizarja, je opravil prekvalifikacijo za modelnega mizarja, nato je uspešno dokončal še visoko kvalifikacijo in ker je bil še vedno mladenič, ki je hotel vse znati, se je vpisal še v delovodsko šolo.

Najverjetneje bi s svojim šolanjem še nadaljeval, pa ni imel možnosti. »Če bi bil še enkrat mlad,« je dejal, »bi se šolal še naprej!« Prav zato priporoča svoji hčerki in sinu, naj bosta pridna v šoli in si pridobita čim višjo izobrazbo. Meni, da je sedaj čas, ko mora človek znati veliko teorije, istočasno pa mora tudi dobro opravljati delovne naloge.

Pa se povrnimo k Francovemu delu v modelni mizarni. Takoj, ko sva začela govoriti o poklicu modelnega mizarja, je poudaril, da je ta poklic zelo težak in zahteven. To pa je tudi eden od bistvenih razlogov, da se mladi fantje pri izbiri ne odločajo za modelnega mizarja. V našem izobraževalnem centru je bil pred mnogimi leti oddelek fantov, ki so se učili za modelnega mizarja, žal pa je bil vpis v to smer vsako leto manjši, zato so oddelek ukinili.

Ker je izučen modelni mizar uporaben skoraj povsod, torej opravlja lahko tudi druge poklice (kot so livar, kontrolor itd.) in ker so ti fantje vedno iskani tudi drugod, celo v tujini, je bila v naši mizarni občutna nenehna fluktuacija.

Vodstvo temeljne organizacije PUM je začelo razmišljati o rešitvi nastalega položaja skupaj z izobraževalnim centrom. Rešitev so videli v tem, da ponovno odpro oddelek za izobraževanje modelnih mizarjev. Za pomoč pri usposabljanju kadrov za modelnega mizarja je TOZD PUM kot izkušeno strokovno moč za izobraževanje mladih določil Franca Gregorca. Ker je imel veselje delati z mladimi, se je odločil, da prevzame mesto inštruktorja. Doslej je bil učitelj praktičnega pouka že petim mladim generacijam, ki se v naši modelni mizarni učijo za ta poklic.

Za poklic modelnega mizarja je zelo malo zanimanja. Eden od vzrokov je, da je ta poklic malo znan, ker ga nihče ne populazira. Drug vzrok je, da je poklic zelo zahteven. Izdelek modelnega mizarja, model, po katerih ulivajo ulitke, je vedno unikat. V izdelavo enega modela je treba vložiti izredno veliko znanja in sposobnosti. Naši modelarji izdelujejo modele iz lesa in umetnih smol.

Franco Gregorc bi namesto inštruktor lahko rekel tudi učitelj, hkrati pa je tudi vzgojitelj mladih. To mora biti vsak učitelj, kajti po njegovem mnenju, mladi v svojih učiteljih vidijo vzor, kakor otroci v svojih starših. »Zato«, pravi, »moraš biti mlade pripravljen poslušati, jim svetovati, če te prosijo za nasvet, in, kar je še najvažnejše, jim dati občutek zaupanja.« To zaupanje pa si je pri svojih učencih tovariš Gregorc tudi pridobil. To ni nič presenetljivega, kajti tisti, ki ga poznamo, vemo, da je to preprosto, vesel in prijeten mož. Ni mu žal, da je prevzel mesto o inštruk-

torja. Vedno znova, ko generacija zaključi šolanje, je vesel uspehov svojih učencev. Žal mu je le to, da je teh njegovih učencev v modelni mizarni ostalo zelo malo. Nekateri so odšli na druga delovna mesta v naši delovni organizaciji, drugi pa so si poiskali kruha drugje. Zato po njegovem pričanju problem kadrov za modelne mizarje s tem, ko smo zopet ustanovili oddelek in pridobili nekaj učencev, ni rešen.

Da bi Franca Gregorca predstavili v celoti, pa ne smemo pozabiti na stvar, ki mu je enako pomembna kot delovno mesto. To je litostrojski pihalni orkester v katerem je eden izmed glasbenikov tudi sam. V svoj B-bas piha od dne, ko se je zaposlil v našem kolektivu. Franc je vesele narave, zato ni nič nenavadnega, da je »muzikantar«, kakor sam pravi. Pa ni samo godbenik! Opravljal je in še opravlja tudi različne naloge, sedaj je med drugim blagajnik orkestra. Povedal je veliko zanimivega. Naši godbeniki imajo okoli sedemdeset nastopov letno, poleg tega pa še dvakrat tedensko vaje. To pa pomeni, da je potrebno žrtvovati zelo veliko prostega časa, ker so vsi godbeniki amaterji.

Franc pravi, da je najbolj vesel takrat, ko je njihov nastop dobro obiskan in če je seveda obiskovalcem všeč njihovo igranje. Največja težava, s katero se srečujejo naši glasbeniki, pa je prostor za vaje. Vadijo namreč v baraki v Korotanskem naselju, ki ne ustreza niti prostorsko, niti akustično. Pričakovali so, da bo problem rešen z izgradnjo telovadnice v izobraževalnem centru, kar je zaenkrat odloženo.

Franc Gregorec je delaven človek. Za svojo delavnost je prejel že tudi odlikovanja, in sicer: medaljo dela, zlato značko sindikata Litostroj, nekaj občinskih plaket za delo v kulturi ter Galusovo bronasto in srebrno značko.

Ob zaključku najinega pogovora je povedal, da še vedno rad poprime za delo modelnega mizarja, kar pomeni, da naredi model, ki je uporabljen v naši proizvodnji.

Prav to pa da misliti, da bi bilo prav, ko bi vsi naredili še kaj drugega koristnega, kar lahko in kar znamo, in ne le to, kar piše v opisu del in nalog. No, včasih pa bi bilo veliko že, če bi naredili vsaj to!

S. Mrkun

Dvigalo v delovnem položaju. (Foto: BUMAR)

Humanizma ne prizadenejo gospodarski pretresi

23. oktobra je bila delovna sobota, toda več kot 70 krvodajalcev iz tozda PUM je bilo že zgodaj zjutraj na poti na Zavod za transfuzijo krvi. Kot po navadi se je večina peljala s posebnim avtobusom, nekateri pa so se odpravili tja tudi na lastno pest. Bili so to delavci vseh starosti, značilno pa je bilo, da je bila večina njih prav iz obratov, kjer so najtežji delovni pogoji: iz čistilnice, talilnice in oblikovalnice.

Mladi in zdravi Litostrojčani v čakalnici Zavoda za transfuzijo krvi čakajo na zdravniški pregled.

Prvi z desne je komaj 18-letni Marjan Erbežnik, ki daje kri prvič, drugi pa je krvodajalski veteran Avgust Kočar, ki leži na krvodajalski postelji že triintridesetič. Povedal je, da je kri daroval prvič leta 1945 v vojski in od takrat vsako leto, če je le bil dovolj zdrav. Od tega je kri dal petnajstkrat za srčno operacijo, kar pomeni, daje šla »še topla v promet«. Gotovo je tak predsednik komisije za socialna vprašanja najlepši zgled mladim krvodajalcem.

Tokrat je bil pobudnik akcije predsednik krvodajalske komisije pri občinskem odboru RK Ljubljana-Šiška, akcijo pa je v celoti speljala Komisija za socialna vprašanja v tozdu preko svojih poverjenikov, ki so v vsaki sindikalni skupini. Vodstvo tozda je dalo tudi tej akciji, kot vedno doslej, popolno podporo.

Ta dan je kri darovalo 72 Litostrojčanov in razen Ive Nered, ki je bila iz DS SSP so bili vsi delavci iz tozda PUM.

Med darovalci je bilo 37 takih, ki so se prvič odločili za to vse hvale vredno dejanje. Najmlajši med njimi je bil komaj 18-letni Marjan Erbežnik, ki je letos dokončal našo šolo, samo dva meseca starejši pa Feho Bejtič. Oba sta dala kri prvič, pravita pa, da to gotovo ni zadnjič.

Le nekoliko starejša sta bila Milivoj Avdič in Mladen Pajtak. Tudi sicer je bil med darovalci zelo veliko mladih, kar je gotovo posledica propagande in predvsem dobrega zgleda starejših darovalcev, kot sta Ante Burič, ki je kri daroval doslej 30-krat, Alojz Capuder 27-krat, Avgust Kočar pa celo 33-krat.

Ker v tozdu PUM prevladujejo moški je treba posebej pohvaliti tudi darovalke Marjeto Horvat, Hemo Jakopič in Miro Šček. Marjeta je po naši evidenci kri darovala prvič, Hema šestič, Mira pa dvanajstič.

En teden pred krvodajalsko akcijo je deset delavcev iz PUM odšlo na odvzem krvi, ker so prav njihovo krvno skupino nujno potrebovali za operacijo srca. Tudi te bi lahko prešteli k številki 72. Litostrojski krvodajalci se klicu na pomoč odzovejo vedno in to na zavodu prav dobro vedo. Tisti pa, ki kri prejema, bi se morali še bolj zavedati, koliko srčnosti in človekoljubja je potrebno, da se zbere toliko krvi, kot je potrebujemo ob operacijah ali prometnih nezgodah.

M. K. in E. L.

November — mesec boja proti alkoholizmu

Skupščina SR Slovenije je že 5. julija 1973 sprejela obsežen akcijski program boja proti alkoholizmu z jasno določenimi nosilci in roki. V letošnjem letu je isti organ obravnaval analizo uresničevanja akcijskega programa in ugotovil, da je bilo na tem področju narejeno precej, vendar velikega koraka naprej kljub vsemu nismo storili. Tudi družbenopolitične organizacije so prispevale različne programe boja proti alkoholizmu.

Delavce naše delovne organizacije verjetno zanima, kaj smo na tem področju storili pri nas, oziroma na kakšen način se lahko uspešno borimo proti alkoholizmu.

V naših samoupravnih aktih imamo o uživanju alkoholnih pijač popolnoma jasna določila. V delovno organizacijo je prepovedano prinašati alkoholne pijače, prihajati na delo vinjen in med delom uživati alkohol. Če bi se teh določil dosledno držali, bi imeli z alkoholom mnogo mnogo manj težav. Vendar se teh določil nikakor ne držimo, nasprotno, celo uradno dovoljujemo uživanje alkoholnih pijač in v ta namen odvajamo del svojega dohodka, da preskrbimo alkoholne pijače za potrebe reprezentance. Sindikat je v naši delovni organizaciji že zavzel odločno stališče, da je potrebno strogo spoštovati samoupravne akte na tem področju. To so podprle vse OOS, posebna podpora pa je prišla iz neposredne proizvodnje. Ali se to stališče sindikata spoštuje? Mnogi so pripravljeni ugovarjati, ker menijo, da je poslovni stranki potrebno ponuditi silce močnega, sicer bo uspešno poslovanje moteno. Če je to res, potem je potrebno s takimi poslovnimi partnerji prekiniti poslovanje, ker so očitno alkoholiki, če so pripravljeni za silce žganja spremeniti svoje pogoje pri sodelovanju. Nekateri tudi zahtevajo, naj posredujemo imena posameznikov, ki zlorabljajo alkohol iz reprezentance. Vendar mislimo, da to ni pomembno, ampak gre za na-

čelnost, za enakopravnost vseh delavcev v naši delovni organizaciji.

Nesprejemljivo je, da v delovni organizaciji »preganjamo« delavce, ki uživajo alkoholne pijače, kupljene z lastnimi sredstvi (gre predvsem za delavce iz neposredne proizvodnje), medtem pa lahko drugi delavci iz skupnih sredstev mirno uživajo alkoholne pijače (delavci, ki niso neposredno vključeni v proizvodnjo).

Do sedaj je bil ta problem nerešljiv, ker nihče ni kazal prave volje, da bi natančneje urejali področje reprezentance. Menimo, da bo sedaj lažje, kajti tudi na drugih področjih smo storili korak, ki ga prej desetletja nismo mogli oziroma hoteli storiti. Pri tem ne smemo pozabiti na gospodarsko krizo, zaradi katere moramo vsi delavci enako občutiti padec življenjske ravni, zato je še posebno pomembna enakost vseh delavcev, pa čeprav gre morda za obrobna področja in je več vreden dober zgled kot neposreden ekonomski učinek.

Alkoholizem je v delovni organizaciji predvsem vprašanje reda in delovne discipline, pa tudi humanih socialističnih odnosov v njej. Ali drugače: v delovnem okolju, kjer ni reda in delovne discipline, je mnogo več alkoholikov kot v delovnih okoljih, kjer imajo to urejeno. Tu imajo še posebno mesto vodilni delavci, ki s svojim izgledom oziroma odnosom vplivajo na odnos do alkohola in tudi discipline. Pri nas se seveda tudi postavlja vprašanje točnosti alkoholnih pijač v delavski restavraciji, čeprav vemo, da je odprtega tipa. Delavci seveda ne bi uživali alkoholnih pijač v restavraciji med delom, če bi njihovi predpostavljeni vodili evidenco o prisotnosti delavcev na delovnem mestu in tudi naši vratarji bi imeli v tem primeru mnogo manj težav pri izhodu delavcev iz delovne orgnaizacije.

Pri reševanju alkoholizma prav tako ne gre brez doslednega disciplinskega obravnavanja vsakega alkoholika zaradi kršitev delovnih dolžnosti. Brez tega ni niti uspešne preventive niti zdravljenja. Pri tem se ponovno pojavljajo težave, ker so alkoholno bolni nekvalificirani delavci, vodilni delavci in vrhunski strokovnjaki. Ker pa prevladuje mišljenje, da je alkoholizem neke vrste pokvarjenost, ne pa socialna bolezen, silimo z disciplinskimi postopki samo »nižje«, čeprav imamo v naši delovni organizaciji najboljše izkušnje pri izvajanju ravno pri delavcih, ki imajo nekoliko višjo izobrazbo in so bili ustrezno dosledno obravnavani.

Tu smo nakazali nekaj naših pomanjkljivosti, ki v dokajšnji meri vplivajo na razvoj alkoholizma. Pri urejanju vseh problemov s tega področja morajo sodelovati vsi v delovni organizaciji (vodstveni in strokovni delavci, samoupravni organi in družbenopolitične organizacije).

V naslednjih številkah bomo prikazali konkretne naloge, ki jih moramo opraviti v delovni organizaciji, ko želimo alkoholika pripravi na zdravljenje in tudi sodelovati pri zdravljenju, da bo to uspešno.

B. Zaloker

M. Žužek

Novosti na področju delovnih razmerij

Delovna razmerja kot razmerja med delavci pri delu, ki izražajo iz vsebine družbenoekonomskega sistema oz. iz vsebine temeljnega produkcijskega odnosa, imamo pri nas urejena s pravilnikom o delovnih razmerjih, ki so ga delavci v vsaki temeljni organizaciji oz. delovni skupnosti sprejeli konec leta 1978. Temelj temu pravilniku je Zakon o delovnih razmerjih iz leta 1977, ki se je čez eno leto malenkostno, letos pa na določenih področjih bistveno spremenil. Vse te spremembe in dopolnitve novele Zakona o delovnih razmerjih moramo vnesti v naše samoupravne splošne akte in jih tako uskladiti z omenjenim zakonom.

Obravnava sprememb in dopolnitev pravilnika o delovnih razmerjih bo potekala v decembru, sedaj pa bi že opozorila na tiste določbe noveliranega zakona in našega pravilnika, ki prinašajo za večino delavcev v združenem delu glavne novosti.

Novela zakona je sledila sedanjemu gospodarskemu trenutku, v katerem se vse pogostejše dogaja, da delavcu v njegovi temeljni organizaciji ni mogoče zagotoviti dela zaradi začasnega zmanjšanja obsega dela, ki je lahko posledica pomanjkanja surovin ali repromateriala, okvar na strojih napravah in drugih podobnih vzrokov. Istočasno je potrebna pomoč drugi temeljni organizaciji, v kateri se je v istem obdobju obseg dela povečal zaradi izpolnjevanja planskih oz. pogodbenih obveznosti, zaradi trenutne večje dobave surovin ali zaradi podobnih drugih primerov. Ob uresničitvi zgoraj opisanih okoliščin je vsak delavec lahko razporejen iz svoje v drugo temeljno organi-

zacijo, vendar zakon to razporeditev časovno omejuje na največ šest mesecev.

Namen te določbe je zagotoviti čim boljše organizirano in opravljeno delo na eni strani, na drugi pa zagotoviti stalnost zaposlitve in varstva dohodka delavca in njegove družine. Delavec bo v vseh prej opisanih primerih in pogojih dolžan opravljati druga dela in naloge, če pa teh del ne bo hotel opravljati, mu bo lahko prenehalo delovno razmerje na podlagi izrečenega disciplinskega ukrepa po opravljenem disciplinskem postopku.

Na področju delovnega časa je zakonodajalec upošteval obstoj okoliščin v delovnih procesih v določenih dejavnostih ali pri določenih delih, ki zahtevajo neenakomerno razporeditev delovnega časa. Tako razporeditev pomeni, da niso vsi tedni niti delovni dnevi enako dolgi, ampak je njihova dolžina odvisna od zahtev delovnega procesa. Dolžino delovnih

dni in tednov delavci v vsaki temeljni organizaciji prilagodijo potrebam delovnega procesa ali posameznim delom in nalogam, vendar pa mora biti takšen način razporeditve vnaprej določen v pravilniku o delovnih razmerjih. To pomeni, da se delovni čas neenakomerno razporeja le v tistih primerih, kjer so vzroki oz. okoliščine za takšno razporejanje razmerna stalne ter predvidljive in se ne pojavljajo nepričakovano. V slednjem primeru pa imamo opraviti že s prerazporeditvijo delovnega časa, ki se izvede ob nastopu višje sile ali izjemnih okoliščin, kot so na primer prekinitev dobave energetskih virov, okvare na strojnih napravah, ovire v dobavi materiala in surovin, ovire v prometu.

V primerih neenakomerne razporeditve delovnega časa, ki jih bodo delavci določili v pravilniku o delovnih razmerjih, je potrebno upoštevati zakonsko zahtevo, da se upošteva 42-urni delovni teden kot povprečna delovna obveznost posameznega delavca za obdobje, ki ne sme biti daljše od enega leta.

Celotna novela zakona o delovnih razmerjih zasleduje omejevanje vseh oblik dela preko polnega delovnega časa; tako je začasno ali občasno delo ali t. i. delo po pogodbi o delu omejeno s prejšnjih 90 na 60 dni v letu, omejuje se tudi t. i. dopolnilno delo do ene tretjine delovnega časa, s strožjimi pogoji za sklepanje takšnega delovnega razmerja, in, kar je bistveno, ponovno je znižana zgornja meja dovoljenega nadurnega dela — sedaj na 30 ur mesečno.

Določbe o letnem dopustu so po novi ureditvi tudi delno spremenjene. Razširjen je krog upravičencev do povečanega letnega dopusta nad 30

delovnih dni — največ pa 35 delovnih dni, na delovne invalide, ki imajo pravico do skrajšanega delovnega časa, ter na delavce, ki negujejo ali varujejo težje telesno ali zmerno težje in težko duševno prizadeto osebo.

Sprememba je tudi v izrabi letnega dopusta. Delavec mora izkoristiti ves dopust v tekočem koledarskem letu, kajti iz noveliranega zakona je odpadla določba, da je delavec, ki je nastopil dopust ob koncu koledarskega leta, lahko nadaljeval dopust v naslednjem koledarskem letu. Predvidena je izjema le za tiste delavce, ki opravljajo dela in naloge, za katere je v pravilniku o delovnih razmerjih določeno, da lahko del letnega dopusta nad 12 delovnih dni izkoristijo najkasneje do konca februarja naslednjega koledarskega leta.

V zvezi s prenehanjem delovnega razmerja je potrebno opozoriti na določbo novele, po kateri delovno razmerje obvezno preneha delavcu, ki je izpolnil pogoje za polno osebno pokojnino po zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Izjemoma takšen delavec lahko nadaljuje delovno razmerje, če k temu da soglasje pristojni organ temeljne organizacije, ta pa lahko da takšno soglasje samo v primeru, če ugotovi, da se na objavljen oglaš oz. javni razpis za dela in naloge, ki jih opravlja delavec, ki izpolnjuje pogoje za polno osebno pokojnino, ni prijavil ustrezen kandidat. Oglaš oz. javni razpis se ponovi vsako leto, dokler se ne prijavi kandidat, ki izpolnjuje razpisne pogoje. Za delavko zakon prinaša veliko novost v tem, da se ji, če to želi, pri prenehanju delovnega razmerja šteje izpolnitev pogojev za polno osebno pokojnino tako kot delavcu.

Piše: Peter Šterk

Na Durmitorju

(Nadaljevanje iz 9. številke)

Pot je markirana, vendar je slabo shojena in niti malo lahka, posebno če je mokra, saj je pobočje travnato, zato se sprašujemo, kakšna je šele pot na Bobotov kuk. Poglobimo se v opis poti drugega avtorja, ki zatrjuje, da je to najbolj izpostavljena tura. Še dobro, da tega nismo vedeli prej, sicer bi šli drugod ali kam drugam. Razgled z vrha Mededa je res enkraten, saj je skoraj vse gorovje, ki ga vidiš iz Žabljaka pred tabo, na zahodu globel Lokvica s še živo planšarijo, na vzhodu pa Karlica s svojo steno in melišči, ki iz Žabljaka niso vidne. Sredino pa tako izpolnjujejo Minin Bogaz, Zupci, Devojka, Bobotov kuk in preko Lokvica Rbatina. Sestopili smo po poti naprej do Lokvice, od tu naprej proti Žabljaku. Najprej otepaš sisteme vrtač, dokler ne prideš na bolj spodobno pot. Nič kaj navdušeni nismo bili nad kolovratenjem okoli teh vrtač, posebno ob misli, da boš isto počel jutri še dalj časa v dopoldanski pripeki ob turi na Bobotov kuk. Kaj pa, če bi kolovratili okoli njih samo doli in ne v obe smeri? To je mogoče, če greš na Bobotov kuk iz sedla Krsta 1920 m visoko in se vrneš mimo Ledene pečine na Žabljak. Preko sedla pelje cesta iz Žabljaka proti Trsi. Željo smo omenili tudi našemu šoferju Petru, rojenemu Gorenjcu. Seveda je bil takoj za to, da nas potegne do tam. Vztrajanje pri Kompas, da nam da mali avtobus s triintridesetimi sedeži, se je obrestovalo. Tako je avtobus drugi dan z lahkoto pobiral vse ovinke na ozki makadamski cesti. Dobro markirana pot s Sedla proti Bobotovu kuku je krajša od pristopa iz Žabljaka, poleg tega pa ima to prednost, da je dolgo v senci. S Sedla je lep razgled na Dobri do s planšarijami in vrhove proti kanjonu Komornice in Pive. Pot je speljana preko Surutke do jezera Zeleni vir in naprej navzgor med vrhovoma Devojka in Lucinim vrhom na Kuk. Ko tako hodiš po zložni poti preko pašnikov proti Zelenemu viru, imaš čas, da opazuješ razbrzdani greben Zupca, in vidiš, da je najbolje, če si privoščiš postanek za prigrizek in fotografiranje. Spust do jezera Zeleni vir nam je za nekaj časa zožil obzorje, vendar se to zopet širi, čim višje se vzpenjamo. Sedaj nas tudi sonce občasno krepko pogreje, da že pogrešamo hojo v senci. Res lepo oblikovano sedlo Samar gledamo že malo navzdol, za njim pa slutimo dolino Škrke. Šareni pasovi na nasprotni strani Samarja s te strani so bolj travnati brez izrazitih linij. Zupci ostajajo nižje, zato pa se odkrivajo novi pogledi na druge vrhe. Lepo travnato pobočje pod sedlom Previja pripravi navdušene fotografe v kaj čudne poze in drže. Velika murka in druga cvetlična navlaka jih kar sili, da neusmiljeno pritiskajo na sprožilce svojih fotoografskih šketal. Najprimernejša rešitev je počitek.

Sedaj imaš razgled proti Žabljaku ali na drugo stran proti Dobremu dolu s pašniki in živino. Od tu naprej do vrha je pot skalnata in prav lepo speljana. Malo pod vrhom se nam kot na dlani pokažejo Škrke z jezeri, travnato pobočje Prutaša in globeli kanjona Sušice. Ob pogledu na jezera v Škrki se tolažiš: "Še dobro, da so v programu za naslednji dan, sicer bi spremenili program, pa tudi Prutaš ni od muh!" Za razgled z vrha Bobotovega kuka bi lahko rekel, da se od tu najdlje vidi. Ob lepem vremenu se pogled zgubi za silhuetami gora, za kanjoni Komarnice, Pive in Tare. Najbližji sosedi Bezimeni vrh ima kar spoštljiv greben. Poskusimo še tja, pot je markirana, vrh pa blizu. Začetek je spodbuden, do prvega

vrha kar dobro napredujemo. Pri spustu pa en raztežaj zavarujemo, tu pa zgubimo markacijo. Po travnatem pobočju se spustimo malo nižje, kjer pridemo na pot, ki pelje iz Žabljaka na vrh. Za pot na vrh pa ni več časa, čaka nas še dolga pot proti Žabljaku, od tu naprej je precej kolovratenja okoli vrtač. Rahel vzpon do ledene pečine nam ni vzel preveč moči, tako da smo votlino pogledali samo od znotraj. Kmalu najdemo najprimernejši način, kako priti do dna. To nam pomaga tudi omehčan sneg.

V tej votlini so res lepi ledeni kapniki, ki sčasoma spreminjajo velikost in obliko tako, da imaš vsak dan nov aranžma votline. Potem ko iz poti v dolino gledaš nazaj na lepo oblikovano homogeno gmoto gore, kjer je votlina, ne veš, kako, kdaj in kake sile so vstavile votlino tam gori. Pot postane zopet bolj dolgočasna, popestri jo samo drsenje po kratkih snežiščih. Sicer pa nas pri Črnem jezeru že čaka avtobus, ki nam prihrani polurno hojo do tabora. Ob pivu po ovinku vprašamo šoferja, kakšna se mu je zdela pot do Krsta. Njegov ohrabrujoči odgovor: "Kar v redu!" nam potegne nasmeh na lica in seveda vprašanje, kaj, če bi nas jutri potegnil malo dlje v Dobri do. Seveda, samo jaz grem z vami, saj tako nimam kaj početi. Tako smo se v ranem jutru

napotili proti Prutašu in Skukanu z druge strani in drugim ciljem, kot je bil prvotni. Markacija ob cesti nam je pokazala najkrajšo pot na Bobotov kuk, malo naprej ob cesti bo po opisu markacija poti na Prutaš in Škrke. Tako veselo korakamo po cesti in iščemo markacijo, gremo mimo lepega parkirnega prostora, ki je posledica odvoza gramoza, toda markacije še lep čas ni, zato zavijemo kar na slepo navzgor po pašniku na Duške police, kar si seveda lahko privoščimo samo ob jasnem vremenu. PO krajšem nervoznem marširanju z vprašanjem: "Kam pa gremo?" zagledamo znamenito steno Prutaša. Res je lepa, vsi kamniti deli — sloji so v centralnem delu postavljeni navpično, kot bi gledal po koncu postavljeno skladovnico debelih desk. Ker nas danes čas ne preganja, posedemo po travi in med žvečenjem opazujemo okolico. Ugotovimo, da smo ravno prav zašli. Do prve poti ni daleč in se lepo vidi do prelaza Skrčka ždrijelo. Tu se poti ločijo navzdol v Škrke ali naprej po levem pobočju na Prutaš, od koder je dobra ura hoje. Enako kot poti se razdeli naša skupina. V glavnem gre ženski del v Škrke, drugi pa na Prutaš, ki se neke na pol poti ob robu ustavi, da lahko fotografira steno Prutaša še iz tega zornega kota. Zadeli smo najlepši letni čas, ko na

Pred drzno steno Prutaša (Foto: T. Tomažič)

tej višini v čudovitih barvah vse cveti. Aranžmaji šopkov so res enkratni, sredi rdečih rož ena bela ali rumena vijolica skupaj s svetlo rdečo medeno deteljo in veliko temno murko. Sam vrh pa je ena sama preproga rdečih rož. Prava cvetlična razstava. Neusmiljeno pritiskanje na sprožilce fotoaparata se je kaj kmalu končalo, kajti primanjkovalo nam je filma.

Končuje se prvi del izleta, kjer je pot navzdol v Škrke po strmem travnatem pobočju malce zoprna. V dolini Škrk obnavljajo planinsko postojanko, čuvaj nas je legitimiral in vpisal podatke v knjigo obiskov. Ob manjšem jezeru tabori skupina planincev, ob večjem pa vidimo poleževati naše znance, ki niso šli na Prutaš. Pogumnejši si privoščimo kopanje v mizli vodi.

Poznavalci rastlinja nabirajo zdravilna zelišča in razlagajo laikom, kaj vse lahko z njimi zdraviš.

Dolina Škrk je kraškega in ledeniškega izvora. Tako lepih in divjih, toda premalo obiskanih krajev, pri nas ni. Vse poti so premalo prehojene, toda planincev je zelo malo, saj je planinstvo tukaj še v prvobitni obliki. Planinskih postojank v vsem pogorju ni, zato so vse ture dolge. Tako nam je ostal samo povratek do našega tabora. Ob povratku smo v mislih obnavljali, kaj vse smo videli: lepe vijuge Šarenih pasov, steno Bobotovega kuka in travnati osamelec Prutaš. Ta del je s ceste Trsa—Žabljak najbolj dostopen. Po zaključku kakega analitika, bi rekli, da smo ta del programa popolnoma izpolnili.

(Dalje)

Na obali Ohridskega jezera

V oktobrski številki našega časopisa smo prebrali del zanimive reportaže z naslovom »V deželi sonca, grozdja in pesmi. Reportažo smo pripravili na željo naših letošnjih petindvajsetletnih jubilarov, ki so se udeležili tridnevnega potovanja po SR Makedoniji.

V prvem delu reportaže smo opisali pot od Ljubljane do Skopja preko Gostivarja do Mavrovskega jezera, pot po dolini reke Radike mimo Debra in Debarskega jezera, slikovite soteske Globočice in istoimenskega akumulacijskega jezera, dolino Črne Drima in prihod v Strugo. V drugem delu naše reportaže pa bomo opisali doživljanje z obale Ohridskega jezera.

Drugi dan našega potovanja po Makedoniji je bila nedelja. Izredno lepo in toplo septembrsko jutro na obali Ohridskega jezera nas je popolnoma prevzelo. Pozabili smo na dolgo pot prejšnjega dne in marsikdo na slabo prespano noč. Sončni žarki so spreminjali meglice na malem »makedonskem morju«, kot pravijo Ohridskemu jezeru, v lesketajoče bisere jezerske površine. Navdajal nas je občutek, kot da smo na obali Jadranskega morja. Moderni hoteli, urejena jezerska obala in drugi turistični objekti so lepo razporejeni na slikoviti obali Ohridskega jezera. Škoda je le, da nam je to nedeljsko jutro manjkalo časa za sprehod ob obali, saj so nas avtobusi odpeljali na skrajni del naše domovine, kjer se ob državni meji z Albanijo, na obali Ohridskega jezera nahaja

izredno lep koteček Makedonije. Tu v obliki majhnih jezer izvira Crni Drim, ki se izliva v Ohridsko jezero. V bližnji okolici tega kraja, razen karavle in graničarjev ni naselij, kar nam je dalo vedeti, da je tu ena najbolj zaprtih državnih meja v Evropi. Na bližnjem hribečku pa je veselo plapolala naša zastava. Navdajal nas je pogled na Ohridsko jezero, na planinski masiv Galičice in na okolje tega kraja. Posebni biser in narodno zgodovinski spomenik tega kraja oziroma Makedonije pa je prav gotovo samostan sv. Nauma.

Cerkev ima izredno bogato zgodovinsko preteklost, saj njen nastanek sega še pred leto 910, ki jo je dal zgraditi učenec sv. Klimenta Ohridskega Naum in je v njej tudi pokopan. Z natančnim raziskovanjem so ugotovili, da je bila cerkev sv. Nauma v zgodovini porušena in ponovno zgrajena, vendar drugačnega oblika in razsežnosti. V notranjosti so izredno lepo ohranjene mojstrsko izdelane freske, ikone in rezbarije, kar ji daje posebno kulturno zgodovinsko vrednost.

Z obzidja samostana je še posebno lep razgled na južni del obale Ohridskega jezera, pogled proti severu oziroma proti Ohridu pa se izgublja v sivini jezerske površine.

Dopoldansko sonce nas je bilo že močno ogrelo, ko smo se ob obali jezera vračali proti Ohridu. Tudi razpoloženje v avtobusih je naraslo, saj so naši slavljenici skuhalo mnoge pikre in debele šale, katerim smo se potem še dolgo smejali. Gorenjci se niso dali prepričati, da je Ohridsko jezero lepše od Blejskega, pa

Ohrid — stari in novi del mesta z jezerom. Na vzeptini so ruševine Samuilove trdnjave.

tudi blejskega otočka s cerkvico nikoli ne bi zamenjali za sv. Nauma. Edino, kar so morali priznati, je bilo to, da na sredini Blejskega jezera nimajo državne meje z Albanijo.

Končno smo prispeli v stari, veličastni in opevani Ohrid, mesto z bogato zgodovinsko preteklostjo, nekoč majhno in obdano z obzidjem, zdaj pa se razprostira po hribu, bližnji ravni in ob obali jezera. Sledovi z nastankom mesta segajo že v III. stoletje. V njem sta sv. Kliment in Naum, učenca Cirila in Metoda, širila kulturo in krščanstvo med slovanskimi plemeni. Tu v Ohridu je zrasla Samuilova prestolnica, več stoletij pa je od tu izhajala cerkvena patriarhijska oblast, vse do osemnajstega stoletja, ko je Ohrid postal središče arhiepiskopije. Vmes so se zvrstili številni vladarji in osvajalci, med njimi Turki. Tu so imeli središče Sandžakata in kasneje tudi Kadiluk itd. Stari del mesta — varoš — ima lep mediteranski izgled. Tesne ulice, visoke hiše s posebej lepo oblikovanimi fasadami, skoraj prekrivajo ozke ulice. Ostali stari del mesta še vedno spominja na turško-vzhodnjaške čase, del mesta na ravni in na obali jezera pa je deloma moderniziran in na novo zgrajen. Ohrid je zaradi številnih zgodovinskih spomenikov, blage mediteranske klime in razmeroma tople vode jezera največji turistični center Makedonije. Prav takega smo doživeli tudi mi. Ogledali smo si srednjeveške ostanke grobnic in bazilik, na katerih so bile kasneje sezidane nekatere sedanje cerkve. Ena izmed njih je tudi cerkev in samostan sv. Pantelejmona, katera so odkrili pod sedanjo džamijo Sultan Muhamed. Tudi ta samostan s cerkvijo, ki je v prvotni vlogi pomenil kulturni center makedonskih Slovanov, je dal zgraditi Kliment, učenec slovanskih apostolov Cirila in Metoda.

Potem smo si ogledali še znamenito cerkev sv. Sofije iz 11. stoletja, ki je prav tako zgrajena na temeljih stare bazilike. Ta cerkev je bila vse od njenega nastanka do 16.

veka ohridska katedrala, dokler je niso Turki spremenili v džamijo. V sedanji obliki je cerkev spremenjena v narodni muzej, saj so v njej ohranjeni ostanke in umetnosti različnih kultur ter narodov in obdobj.

Ogled zgodovinskih spomenikov Ohrida nas je skoraj nekoliko utrudil. Zato pa je bil sprehod po značilni ohridski ulici, polni izdelovalnic in prodajalnic ohridskih biserov, prava sprostitiv. Čeprav je bila nedelja, so bile prodajalne odprte, prijazni trgovci pa so nam po zmernih cenah prodajali spominke in lepe ohridske bisere.

Del popoldneva smo potem preživeli v hotelu Drim, mnogi pa so se tudi okopali v jezeru. Z večerjo in prijetno zabavo po njej smo zaključili naše bivanje na obali Ohridskega jezera. Naslednji dan nam je preostala še pot od Ohrida do Skopja in polet v Ljubljano. To jutro sta avtobusa z velikim naporom premagovala serpentine vklesane v pobočje Galičice, planine, ki leži med Ohridskim in Prespanskim jezerom. Na skoraj 1700 m visokem prelazu smo se zaustavili in se s pogledom poslovili od Ohridskega jezera, ki je bilo v vsej svoji veličini globoko pod nami. Oster planinski zrak nad prelazom in dolga pot, ki je bila še pred nami ta dan, nas je gnala naprej.

Makedonija je dežela jezer. Z najvišjega vrha Galičice z nadmorsko višino 2255 m se ob lepem vremenu lahko vidi Ohridsko in Prespansko jezero. Tudi mi, ko smo se od prelaza po drugi strani Galičice spustili v dolino, nismo dolgo čakali. Pred nami se je v sončnem jutru odprlo Prespansko jezero in turistični kraj Oteševo. Prespanskemu jezeru in Oteševu nismo posvetili posebne pozornosti, zato pa smo hiteli proti Bitoli. V neposredni bližini Bitole smo si z velikim zanimanjem ogledali izkopanine antičnega mesta HERAKLEJA.

(Se nadaljuje prihodnjič)
K. G.

Petindvajsetletniki v Ohridu (Foto: K. G.)

Dušanka Perišič prejela zlato plaketo

Gostinci Slovenije so se v mesecu oktobru zbrali na tradicionalnem 30. gostinskem zboru Slovenije. Na tem srečanju se gostinski delavci pomerijo tudi v veččinah kuhanja in streženja, najboljši pa prejmejo nagrade. Hkrati pa na tem zboru gostincev vsako leto podeljujejo tudi priznanja tistim delavcem v gostinstvu, ki svoje veščine v kuharskih umetnostih oziroma v pogostitvi in sprejemu vsak dan izkazujejo na delovnih mestih in ne le na priložnostnih srečanjih.

Ena od prejemnikov zlate plakete gostincev Slovenije je bila na letošnjem 30. zboru gostincev tudi naša kuharica, ki je hkrati tudi vodja izmen oziroma namestnik vodja restavracije, tovarišica Dušanka Perišič.

Na videz Dušanko pozna marsikdo izmed nas. Zanj velja, da je izredno prijazna in vedno pripravljena ustreči človeku.

Ste prejemnica zlate plakete SR Slovenije. Kdo vas je predlagal in kaj vam plaketa pomeni?

Pobudo za pripravo predloga je posredoval republiški svet Zveze sindikatov Slovenije. Sam predlog pa je bil izoblikovan v naši temeljni organizaciji. Presenečena sem bila, da sem prišla v izbor že v sami temeljni organizaciji, kaj šele na republiškem nivoju. Menim, da je v naši restavraciji še lepo število delavcev, ki bi upravičeno prejeli priznanje za svoje delo. Priznati moram, da sem bila ob podelitvi te plakete ganjena in vesela. Še zlasti pa sem bila presenečena nad tem, da so mi predstavniki gostinskega združenja SR Slovenije plaketo prinesli na delovno mesto, ker se srečanja žal nisem mogla udeležiti.

Za katero področje dela ste prejeli zlato plaketo?

Plaketo sem po mojem mišljenju prejela za prizadevnost pri delu. Moje delo ni le kuhanje, ampak mora kuharica opravljati še vrsto drugih opravil — od priprave hrane pa do pomivanja posode. Kuharica mora biti pripravljena poprijeti za vsako delo. To delo pa pogosto ni lahko, zlasti ne v velikih restavracijah, kot je naša. Samo kot primer naj navedem dviganje kotlov, v katerem se kuha po 300 in več litrov hrane. Poleg tega pa so v vsaki kuhinji, še zlasti pa v naši, težki delovni pogoji: v poletnih mesecih je strašna vročina, tudi do 50 °C, pozimi pa je izredno veliko pare, ki zlasti škoduje dihalnim organom. V naši delavski restavraciji so ventilacijske naprave zastarele, zato bi jih bilo potrebno nadomestiti z modernejšimi.

V naši restavraciji ste v večini zaposlene ženske. Kako se razumete med seboj?

Vsi zaposleni v naši delovni restavraciji se med seboj dobro razumemo. Menim, da brez našega razumevanja delo ne bi moglo nemoteno potekati. Prav zato sem že poudarila, da je v naši restavraciji več takih delavcev, ki bi si zaslužili priznanje za svoje delo. Če ne bi bilo med nami tako dobrega razumevanja nagrade verjetno ne bi prejela, saj en človek v tako veliki kuhinji, pa naj si bo še tako prizadeven, brez pomoči drugih ne more ničesar opraviti. Zato je priznanje, podeljeno sicer meni, hkrati tudi priznanje mojim sodelavcem.

Od kdaj ste zaposleni v litostrojski restavraciji in zakaj ste se odočili za poklic kuharice?

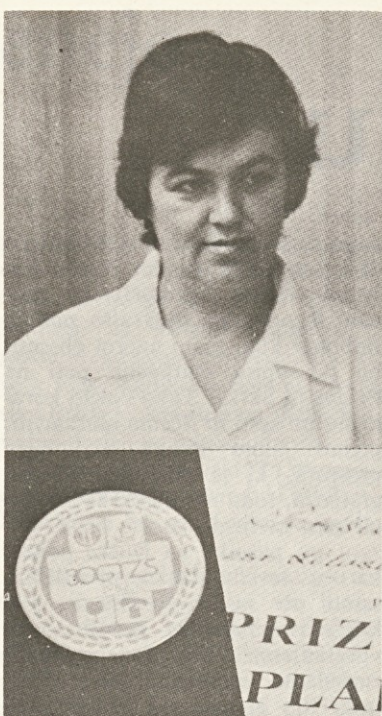
V naši restavraciji sem zaposlena že polnih triindvajset let. Delo v kuhinji me je veselilo, ko sem bila še otrok. Zato se mi ne zdi nič nenavadnega, da sem pozneje opravila kvalifikacijo za kuharico. Kuhanje je večina, kar dobro vedo tisti, ki v kuhinjah preživijo kar dober del svojega časa. Vendar pa kuhanje le ni taka večina, da se je človek ne bi mogel naučiti.

S kakšnimi težavami se srečujete pri vašem delu?

V zadnjem času občutimo pomanjkanje kuhinjskega materiala. Močno primanjkuje zlasti mesa, zato ni redko, da moramo jedilni list za malico spreminjati. To seveda moti naše delavce in mnogi zaradi tega negodujejo. Menim, da so v takih primerih pripombe umestne, saj bi človek moral razumeti, da če česa ni mogoče dobiti, pač ne moremo ustreči željam gostov. Pripombe slišimo predvsem od žensk, čeravno bi človek prav od njih kot gospodinj pričakoval razumevanje, saj se z istimi težavami vendar srečujejo tudi same.

Kaj vam pri vašem delu predstavlja posebno zadovoljstvo?

Najbolj sem vesela, kadar so gostje z našo hrano zadovoljni. Prav zato se vsi zaposleni v naši delavski restavraciji tr-

Plaketa za uspešno delo je gotovo prišla v prave roke, ko jo je prejela Dušanka Perišič.

dimo pri opravljanju svojih del in nalog. Rezultati našega truda se kažejo tudi pri tem, da je v Ljubljani litostrojska restavracija znana kot restavracija z dobro in poceni hrano.

Kaj vas kdaj obišče inšpekcija?

Da, inšpekcija pride v našo sredino dokaj pogosto, seveda nenajavljeno. Taki »obiski« nas ne presenetijo, saj stremimo za tem, da imamo vedno svežo in kvalitetno hrano. Ostanke malic, kosil in večerij vržemo proč, to pa pomeni tudi metanje denarja skozi okno. Vendar ne gre drugače. Dobili smo že tudi pritožbe delavcev, da je hrana pokvarjena. To ne drži, saj so ob inšpekcijskem pregledu doslej vedno ugotovili, da hrana ni bila pokvarjena. Ni bilo redkokdaj da so se nekateri pritožili nad starimi pokvarjenimi klobasami ali konservami; pri razčiščevanju takih okoliščin pa se je največkrat pokazalo, da je delavec hranil klobaso ali odprto konservo po nekaj dni v kakšni omari ali predalu in zato ni čudno, da se je med tem časom eno ali drugo pokvarilo.

Imate za konec najinega pogovora kakšno posebno željo?

Želja imam več, vendar bi na tem mestu želela poudariti predvsem to, da si še na dalje želim dobrega sodelovanja z ljudmi, s katerimi delam. Prav tako želim, da bi bili naši gostje zadovoljni z našo hrano.

S temi željami sva zaključili najin pogovor. Mi ji želimo, da bi se njene želje uresničile. Ob prejemu zlate plakete za delo v gostinstvu pa ji iskreno čestitamo!

S. Mrkun

Ali res ne gre drugače?

V sedanjih časih zaostrenih gospodarskih razmer se je število tatvin v naši delovni organizaciji skokovito povečalo.

Do 1. oktobra 1982 je bilo število pisnih prijav iz posameznih tozdov dvaindvajset. To so prijave tatvin na škodo družbenega premoženja. Po približni oceni znaša materialna škoda približno 8 starih milijonov.

Ustne prijave tatvin pa se predvsem nanašajo na odtujevanje zasebnega premoženja. To so tatvine raznega orodja z osebno zadolžitvijo, tatvine raznih prehrabnenih bonov, denarja, delovnih oblek itd. Teh tatvin je bilo prijavljeno v devetih mesecih tega leta kar osemindeset.

Tretja oblika prijav tatvin pa je anonimna. To so prijave, ko se prijavitelj noče imenovati in v pisni obliki sporoči, kdo naj bi kaj odtujil na škodo delovne organizacije. Letos smo prejeli tri take prijave.

Pred tremi leti smo začeli preventivne akcije osebnih pregledov pri izhodih popoldanske izmene ob 22. uri. Te preglede izvajajo delavci

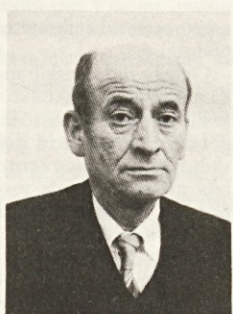
zavarovanja na vseh treh izhodih. Namen teh kontrol je preprečitev odnašanja raznega materiala iz delovne organizacije. Ko smo začeli s temi akcijami, se je pri takem pregledu nabralo veliko stvari in tudi kršilcev, ki so nameravali izkoristiti manjšo budnost varnostnikov in temo pri izhodu. Delavci so odnašali predvsem uporabne stvari, kot so brusne plošče, svedri za kovino, elektrode, zaščitne rokavice, pa tudi gotove izdelke, ki so bili narejeni med delovnim časom. Zadnji ta pregled je bil opravljen 4. oktobra letos, vendar ni bilo več nobenega kršilca. To pomeni, da so te akcije dosegle svoj namen in da se je število drobnih tatvin zmanjšalo. Tudi število tatvin oziroma vdorov v garderobne omare v zadnjem času ni pogosto. Eden od storilcev velikega števila teh tatvin se trenutno ravno zaradi tega nahaja v preiskovalnem zaporu.

Precejšnje število različnega materiala pa je bilo zaseženo pri izhodih. Med drugim smo preprečili, da niso »odšli« iz tovarne trije vrtni stroji, razni ležaji, barve itd. Skupna vrednost tega zaseženega materiala znaša približno 5 starih milijonov.

Opažamo, da mnogi delavci izkoristijo dotrajanost žične ograje in nerazsvetljen prostor ob ograjah, kjer lahko preklada čez ograjo material, predvsem večje kose. V zadnjem času so pogoste tatvine priborov za avto-geno varjenje. V dveh primerih je bil ukraden kompletni pribor manometrov, gonilnikov ter gumijastih cevi. Te tatvine se zelo pogosto pojavljajo takrat, ko v tovarni izvajajo razna vzdrževalna dela tuji kooperanti. Trenutno skupina monterjev iz delovne organizacije IMP dela napoljavo za centralno ogrevanje. Vsi ti monterji imajo svoje varilne garniture iste znamke, kot so naše, tako da pri kontroli pri izhodu ne moremo ugotoviti, če so vmes tudi naše. Zato zmeraj opozarjamo pristojne delavce, naj povečajo kontrolo nad materialom in orodjem, oziroma da ga po končanem delu pospravijo.

C. Vreča

Odšli so v pokoj

V oktobru je odšel v pokoj tovariš Karol DRAŠLER, jedrar v livarni jeklene litine. V Litostroju je bil zaposlen več kot 30 let, sprva kot čistilec, nato drobi-lec ostružkov, zatem pa dolga leta jedrar. Svoje delo je opravljal strokovno in marljivo. Želimo, da bi veder in zdrav še dolgo užival zaslužen pokoj. Ob svojih konjičkih — astronomiji in fotografiranju ter sprehajanju v naravi mu bo to prav gotovo omogočeno.

Sodelavci

15. oktobra letos smo se poslovili od našega sodelavca Janeza KOROŠČA, ki je odšel v zaslužen pokoj. Več kot dvajset let, kolikor je bil v Litostroju, je vestno opravljal svoje delo v Zavarovanju.

Bil nam je iskren prijatelj, ki je v težavah vsakomur rad pomagal.

Želimo mu še veliko zdravih let, še posebno pa bomo veseli, če nas bo kdaj obiskal.

Sodelavci iz SSP

ZAHVALE

Ob odhodu v pokoj se iskreno zahvaljujem sodelavcem in vodstvu livarne jeklene litine za praktično darilo in lepe želje, tovarišu Bradešku pa za tople besede ob poslovitvi.

V bodoče želim vsem skupaj še mnogo uspehov.

Anton Lovše

Ob odhodu v pokoj so mi sodelavci TOZD ZSE in prijatelji iz TOZD Jeklovilarna izkazali posebno pozornost in me prijetno presenetili z darili.

Vsem se najlepše zahvaljujem in jim želim veliko uspehov ter zadovoljstva pri nadaljnjem delu.

Jože Mežan

Ob smrti mojega predragega moža Ludvika TOPLAKA, našega dolgoletnega sodelavca in upokojenca, se najlepše zahvaljujem vsem njegovim nekdanjim sodelavcem, godbenikom in drugim, ki so ga spemili na njegovi zadnji poti. Posebno se zahvaljujem za venco TOZD OB, ZPS Titovi zavodi Litostroja in POAE, kakor tudi za denarno pomoč.

Katarina Toplak

Ob izgubi očeta Jožeta MARINČKA se iskreno zahvaljujem vsem sodelavcem v tozdu PPO za podarjeno cvetje, izrečeno sožalje in spremstvo na njegovi zadnji poti.

Janez Marinček z družino

Najtopleje se zahvaljujem sodelavcem iz livarne sive litine za izrečeno sožalje ob smrti moje mame Katarine MILEK.

Hvala tudi vse, ki so se udeležili pogreba in tistim, ki so omogočili tako številno spremstvo na materini zadnji poti.

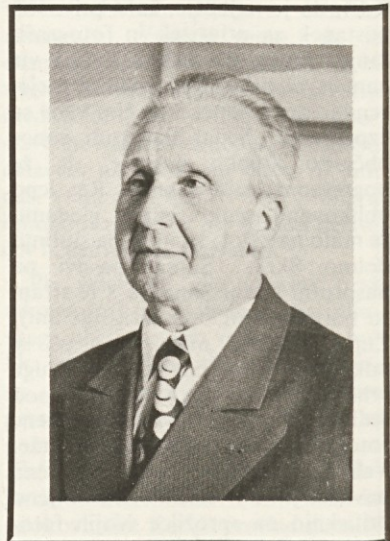
Hčerka Mimica

Iskreno se zahvaljujem kolektivu TOZD PT SERVIS za moralno in denarno pomoč, ki mi jo je nudil v težkih trenutkih moje bolezni.

Monika Perme

Ob smrti mojega moža Antona SUŠNIKA st. se zahvaljujem za sožalje, venco, sindikalnemu orkestru za glasbo, tovarišu Roglju za govor in še vsem, ki so ga tako številno spemili na njegovi zadnji poti

žena Anica Sušnik z družino

V spomin

30. septembra 1982 smo se za vedno poslovili od tragično premilenega pionirja Litostroja, dolgoletnega sodelavca Staneta ROPO-TARJA, upokojenega vodja ekonomske propagande.

V Litostroju se je zaposlil leta 1947 in bil ustanovitelj oddelka za ekonomsko propagando, kjer je uspešno delal do svoje upokojitve.

S svojimi idejami je uresničil mnogo načrtov.

Svoje bogato znanje je prenašal na mlajše sodelavce, jih usposabljal za delo in dajal vedno nove zamisli za uspešno propagiranje litostrojskih izdelkov.

Ohranili ga bomo v lepem spominu!

ČLOVEKOV
ODNOS DO
OKOLJA
LITOSTROJ 1982

ČLOVEKOV
ODNOS DO
OKOLJA
LITOSTROJ 1982

ČLOVEKOV
ODNOS DO
OKOLJA
LITOSTROJ 1982

Kulturna komisija pri konferenci osnovnih organizacij sindikata v delovni organizaciji Titovi zavodi Litostroj z zadovoljstvom ugotavlja, da je akcija Človekov odnos do okolja v celoti uspela. Na nagradni razpis, ki je bil objavljen v majski številki časopisa Litostroj in za katerega je dala pobudo kulturna komisija DS SSP, je namreč prispelo kar 142 izdelkov. Žal odziv ni bil najboljši v kategorijah fotografije in likovnih stvaritev. Za slednjo je to sicer razumljivo, saj kljub nekaterim idejam in precejšnjemu številu nadarjenih posameznikov doslej še ni prišlo do kakšne trajnejše povezave, npr. v likovno društvo ali vsaj sekcijo. Nekoliko pa so nas razočarali fotografi, od katerih smo pričakovali več prispevkov, glede na to, da sicer aktivno in organizirano delujejo. Literarnih sestavkov je bilo

22, pri čemer so všteti tudi kvalitetni in zavzeti prispevki učencev našega Izobraževalnega centra.

Najbolj razveseljivo pa je veliko število prispevkov učencev osnovnih šol. Posebej je treba omeniti in izraziti pohvalo učencem ter njihovim pedagogom osnovnih šol občine Šiška. Zavedamo se, da je vzgojni namen akcije izboljšati človekov odnos do okolja in narave — najbolj pomemben in potreben prav za mlade ljudi, zato smo še toliko bolj veseli, ko prebiramo in pregledujemo razmišljanja najmlajše generacije, ki se že zaveda ekoloških problemov in zavestno oblikuje svoj odnos do okolja. Že samo pomisel, da je o tem problemu razmišljalo (in to aktivno) toliko mladih ljudi, opravičuje akcijo in nas vse, ki smo pri njej sodelovali,

navdaja z zadovoljstvom. Da bi vzgojni vpliv še povečali, smo sklenili, da te izdelke vidi oziroma prebere čimveč ljudi in da tudi v njih zbudijo misli in vprašanja o lastnem odnosu do okolja.

Nagrajeni in nekateri drugi kvalitetni prispevki bodo razstavljeni na posebni razstavi, ob njeni otvoritvi pa bo tudi kulturna prireditve, na kateri bodo podeljene nagrade. Veliko prispevkov bomo objavili tudi v časopisu Litostroj. Kulturna komisija že sedaj vabi vse delavce Litostroja, njihove svojce, učence in druge, da se razstave ter kulturne prireditve udeležijo v čim večjem številu.

Hkrati pa se zahvalujemo vsem, ki so kakorkoli sodelovali pri akciji Človekov odnos do okolja!

Kulturna komisija

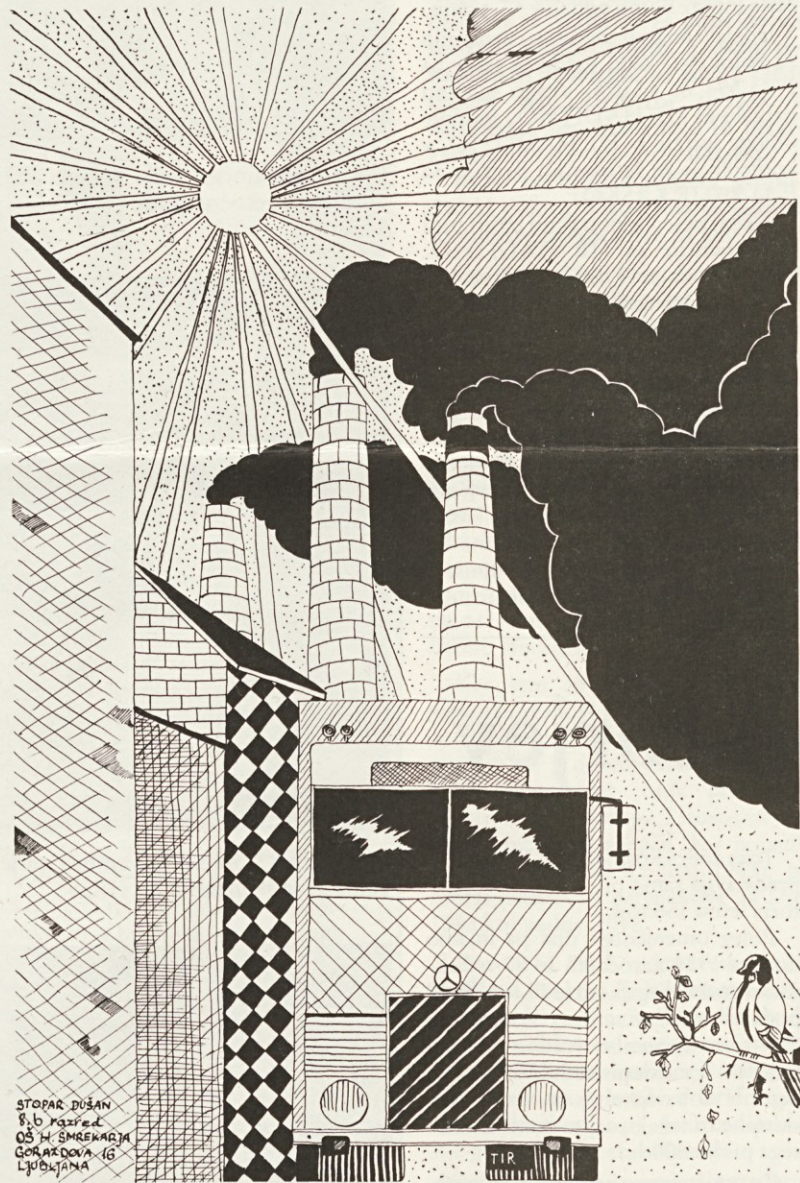
Čista Šmarna gora

Bližali so se prvomajski prazniki, torej čas, ko je na Šmarni gori največ ljubiteljev narave. Toda videz gore je bil precej klavrn, na vseh poteh odpadki, na travnikih pa prazne steklenice. Zato smo v planinskem društvu soglasno sklenili, da bomo organizirali očiščevalno akcijo.

Udeležba je bila zares »množična«. Od približno dvesto planincev, kolikor jih društvo šteje, nas je na akcijo prišlo samo pet. Kljub temu nismo obupali. Pobrali smo vreče za odpadke in krenili proti vrhu gore. Papirčkov in raznih plastičnih vrečk je bilo vse polno, a smo vse pobrali. Toda vsi ti odpadki skupaj niso bili nič v primerjavi s tem, kar smo našli v grmovju na travniku. Če odštejemo bojler in šivalni stroj, je ležalo pod vejami celotno gospodinjstvo. Manjkala ni niti nočna posoda za dojenčke. Skoda, da vse to ni bilo več uporabno, kajti bogastvo je bilo pokrito z debelimi sloji rje in prahu. Teh stvari pač ni kazalo zbasati v vreče in odnesti s sabo. Vso ropotijo smo spravili na cesto, odkoder so jo z džipom odpeljali na odpad. Naša akcija pa s tem še ni bila končana, saj smo z markacijami označili vse poti, ki vodijo na Šmarno goro. Na vrh smo privlekli tri polne vreče najrazličnejših odpadkov in steklenic. Gostilničar je bil tega tako vesel, da nam je na svoje stroške postregel z obilnimi sendviči. Tako smo imeli tudi mi nekaj od tega. Najvažnejše pa je, da je akcija uspela in da bodo prvomajski turisti uživali v lepem in čistem okolju, da ne bodo mislili, da je na gori smetišče, upamo pa, da je sami ne bodo uporabljali kot odlagališče smeti.

Prav gotovo smo z našo akcijo storili dobro delo. Zdaj je Šmarna gora čista. A ta, sedaj čisti kraj je tak, kot kaplja v morju. Drugo okolje je še vedno onesnaženo, še vedno je vse polno krajev, kjer se še zdaj nabirajo smeti in razni drugi odpadki. Saj ni čudno, da je tako. Nekomu se doma naberejo stare konzervne škatle, zarjaveli, počeni ali preluknjani lonci in druge tem podobne stvari, pa jih brezsrčnež preprosto zmeče v vrečo ali pa še to ne in jih nesramno vrže za prvi grm, ki ga zagleda. Drugi ljudje se ravnavajo po njegovem zgledu rekoč: »Če je on storil tako, zakaj ne bi še jaz?« Tako na prej čistem, neoskrujenem kraju kaj kmalu nastane prostor za odlaganje odpadkov.

Pa ne le to. Tudi reke, nekdam tako bistre in čiste, so zdaj kalne, ter leno, brez volje se pretakajo po strugah, ki

Dušan Stopar, 8. b, OŠ HINKA SMREKARJA

so založene z raznovrstno staro šaro.

Tovarne — te nočejo biti izjeme. Po najboljših močeh si prizadevajo prispevati h klavrnemu izgledu rek. Vanje spuščajo razne odpadke in s tem uničujejo ribe, edino življenje v njih. Pomore jih, saj uboga, nesrečna živa bitja ne morejo kljubovati strupom dvajsetega stoletja.

Ko vse to gledaš, si misliš, da ljudje radi vidijo grmovje in drevje okrašeno z odpadki, reke brez življenja...

Človek! Če ti je res vseeno, ko gledaš naravo, ki je takega videnja, si poskušaj predstavljati, da bi nekdo na tvoje dvorišče venomer prinašal smeti in te zalagal z njimi. Prav gotovo ti ne bo všeč. Vidiš, tako, kot tebi ne prija umazano dvorišče, tudi naravi — njenim goram, travnikom, gozdovom ni prijetno, če so pokriti z odpadki, ki si jih tam odložil ti! Pomisli, da je z vsako še tako majhno travico, ki je zamorjena z razno neuporabno

šaro, uničeno in pokončano eno življenje — a do življenja ima pravico vsakdo, pa čeprav je to le travna bilka. Premisli o tem! Dobro premisli, pa boš prišel do zaključka, da tvoje ravnanje ni bilo pravilno. Če pa ti je kljub vsemu le vseeno, kakšno okolje te obkroža, pomisli, da morda nekomu drugemu ni. Če se ti ne trudiš, da bi obvaroval okolje, se morda nekdo drug trudi in pobira tudi tvoje odpadke. Zakaj mu ne bi olajšal dela in še ti pospravil vsaj za sabo? Kaj ti ni bolj všeč, če prideš na oddih v čist gozd, kot v gozd, ki je poln starih loncev, čevljev, konzerv...?

Vedi! Če bi vsak pospravljal samo za sabo, ne bi bilo nikjer več tistih odvečnih stvari, ki tako vztrajno skrunijo mater naravo.

Anica Šuštaršič
7. a razred OŠ Tine Rožanc
Pirnice

Rezultati tekmovanja

na temo
ČLOVEKOV ODNOS DO OKOLJA

Kulturna komisija objavlja rezultate nagradnega razpisa, ki je bil objavljen v majski številki časopisa »Litostroj« in v Internih informacijah.

Nagrajeni oz. pohvaljeni so bili naslednji prispevki:

I. FOTOGRAFIJE:

1. nagrada: prispevek pod šifro: ONEČAŠČENO DREVŮ
2. nagrada: prispevek pod šifro: MAMA, RADA BI SE GUGALA

3. nagrada: prispevek pod šifro: UJETA REKA

II. LITERARNI SESTAVEK:

1. nagrada: prispevek pod šifro: SREČA V NESREČI
2. nagrada: prispevek pod šifro: ZGODILO SE JE V NEKI DRŽAVI

3. nagrada: prispevek pod šifro: ŽIVIMO V ČASU

III. LIKOVNE STVARITVE:

Komisija nagrade ni podelila, izrazila pa je priznanje avtorju prispevka pod šifro: AMERICAN CIRCUS.

IV. OTROŠKI PRISPEVKI:

a) LIKOVNE STVARITVE

1. nagrada: Blaž HUŠKO, 6. b, OŠ RIHARDA JAKOPIČA z naslovom: »NAŠ DOM«

2. nagrada: Uroš HORVAT, 5. a, OŠ RIHARDA JAKOPIČA z naslovom: »ONESNAŽEVANJE, VARUJMO OKOLICO«

3. nagrada: Sonja MEHMEDIĆ, 10 let, OŠ RIHARDA JAKOPIČA z naslovom: »NA SPREHODU S PLINSKIMI MASKAMI«

Prispevki učencev

Barbare KOVAČ in Nataše ŠUNTAJS, 7. b, OŠ HINKO SMREKAR

Zorana ZEČEVIČA, 6. b, OŠ HINKO SMREKAR

Maruške POMPE, 10 let, OŠ RIHARDA JAKOPIČA

Suzane KOCI, 14 let, OŠ RIHARDA JAKOPIČA

Mateje KERŽIČ, 6. c, OŠ RIHARDA JAKOPIČA, je komisija ocenila kot uspele likovne stvaritve ter jim izrekla priznanje.

b) LITERARNI PRISPEVKI

Skupina do 4. razreda osnovne šole:

1. nagrada: Marija PEČJAK, 2. b, OŠ RIHARDA JAKOPIČA z naslovom: »MOJE ŽELJE PO ZELENI NARAVI«

2. nagrada: Nina BERNOT, 2. c, OŠ RIHARDA JAKOPIČA z naslovom: »ČLOVEKOV ODNOS DO OKOLJA«

Skupina od 5. do 8. razreda osnovne šole

1. nagrada: Simona ŠENICA, 6. a, OŠ RIHARDA JAKOPIČA z naslovom: »SKRBIMO ZA ČISTO OKOLJE«

2. nagrada: Eva MLEKUŽ, 5. a, OŠ RIHARDA JAKOPIČA z naslovom: »ČLOVEKOV ODNOS DO OKOLJA«

Komisija poziva avtorje anonimnih nagrajenih prispevkov, da čimprej sporočijo svoje ime in naslov komisiji, najkasneje pa do podelitve nagrad. Nagrade bodo podeljene na posebni javni prireditvi, ki bo ob otvoritvi razstave poslanih prispevkov, v petek 3. 12. 1982 ob 17. uri v Izobraževalnem centru Litostroj.

Odsek za varstvo narave pri Planinskem društvu LITOSTROJ podeljuje posebno nagrado — priročnik za določanje živalskih vrst ŽIVALSTVO EVROPE za prispevek učenke Anice ŠUŠTARŠIČ, OŠ TINE ROŽANC, Pirnice, z naslovom: »ČISTA ŠMARNA GORA«.

Komisija za kulturo pri konferenci osnovnih organizacij sindikata v delovni organizaciji Titovi zavodi Litostroj

Niko Pejović, 11 let, OŠ RIHARDA JAKOPIČA, »ONESNAŽEVANJE OKOLJA«.

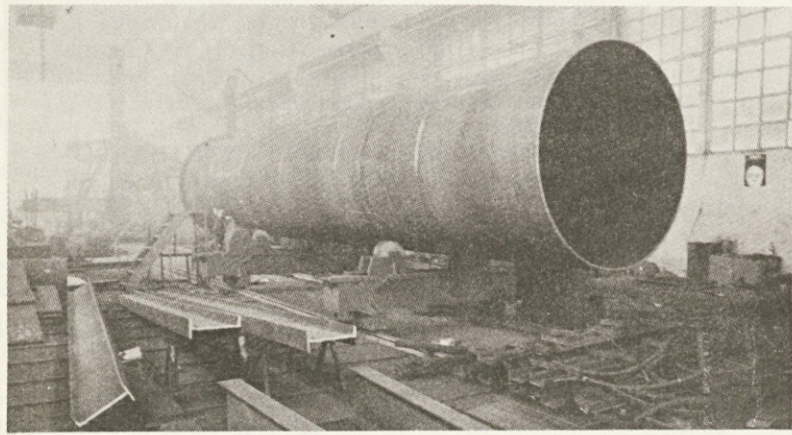
VESTI IZ PROIZVODNE

TOZD PZO

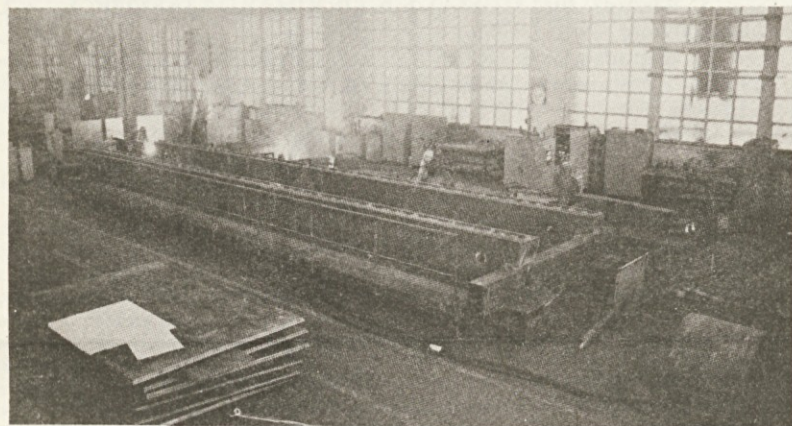
Iz našega tozda se že dalj časa nismo oglašili, kot da pri nas ni nič novega ali zanimivega tudi za delavce ostalih tozdov. Zato nanizajmo nekaj

novic, ki so morda trenutno še aktualne.

Glede planskih obveznosti lahko rečem, da smo svoje obveze za pre-

Na obračalni napravi varimo in sestavljamo plašče mlina za Dalmacijo cement Solin P-44.616 v teži 23.500 kg. (Foto: E. L.)

Ogrodje mostnega dvigala za JE KRŠKO P-11.880 v teži 6.600 kg je pripravljeno za kontrolo.

teklih deset mesecev dokaj dobro izpolnili. Za kompletiranost skupnega proizvoda smo zagotovili okoli 85 % vseh zvarjencev in odkovkov, za manjkajočih 15 % pa je največji vzrok pomanjkanje materiala ali pa njegova kasna dobava.

V kumulativi pa smo svoje obveznosti za deset mesecev izpolnili s 104,3 (4345 ton po planu 4165 t).

Že v septembru smo oddali v montažo nosilce za polarno dvigalo za P-92.146. S tem smo si pridobili prostor za izdelavo obeh spiralnih ohišij in ostalih zvarjencev za P-90.364 HE SWAN LAKE, katere smo (razen treh) do konca oktobra že tudi izdelali.

Iz programa črpalkarske proizvodnje imajo prednost pri izdelavi zvarjenci za P-91.114 in 91.115 za ČP KIRKUK, katere smo kljub zelo kasni dobavi pločevine za nekatere zvarjence uspeli izdelati z rahlo zakasnitvijo. Težave so bile z dobavo ploščatega železa 80 x 20 Č. 4570 za vodilo, katerega smo potem izrezali iz pločevine sami, ker nam NABAVA ni mogla zagotoviti profilov. Večje zvarjence, kot so hladni kosi, difuzorji, podstavki motorjev, mostna dvigala in sesalno koleno ter vse zvarjence za 10 t, 20 t in ročno dvigalo za P-91.114 smo že izdelali in jih v Obdelavi že obdelujejo. Metuljačaste lopute bomo oddali v 47. tednu. V izdelavi imamo trenutno cevni mlin za Solin P-44.616, predelne stene za P-44.594 in 44.626, drugo mostno dvigalo za HE HADITHO, spodnje obloge spirale za HE HADITHO, v kontroli pa je še mostno dvigalo za P-11.880 JE KRŠKO.

Nekaj besed je potrebno izreči tudi o zvarjencih za HE HADITHO. Pločevina za prvi dve sesalni cevi in stožca sesalne cevi — vse to je že v tovarni, pa jih zaradi carinskih formalnosti še ne moremo uporabljati. Za ostale zvarjence, kot so predvodilne lopute, predvodilnik, turbinski pokrov, nosilni ležaj itd. je dokumentacija tehnološko predelana in delno razpisana, materiala za te zvarjence pa še ni. Če bo material toliko kasnil kot za sesalne cevi, se rokov ne bo mogoče več držati, prav od spoštovanja rokov pa je odvisna finalizacija

in s tem fakturiranje.

Ker izdelava ni polno zasedena, smo končno dali v delo uslugo za železarno Zenica — navarivanje delov za plavž in s tem zaposlili vse varilce, ki so bili prosti.

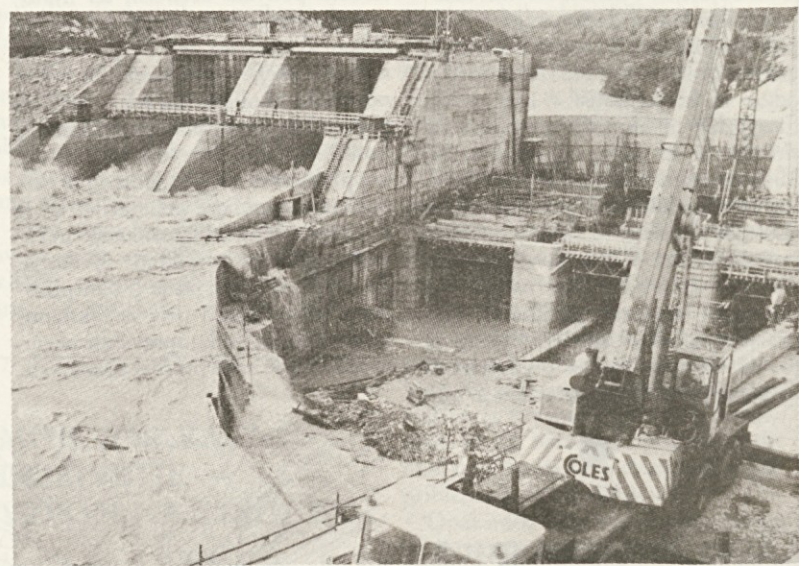
Situacija za zadnja dva meseca ni nič kaj rožnata prav zaradi pomanjkanja materiala, ne samo za HE HADITHA, ampak tudi za nekatere

druge komisije, kot so KIRKUK, za naročila dizelske in viličarske proizvodnje, primanjkuje pa tudi čedalje več standardnih materialov, ki bi jih NABAVA morala meti stalno na zalogi.

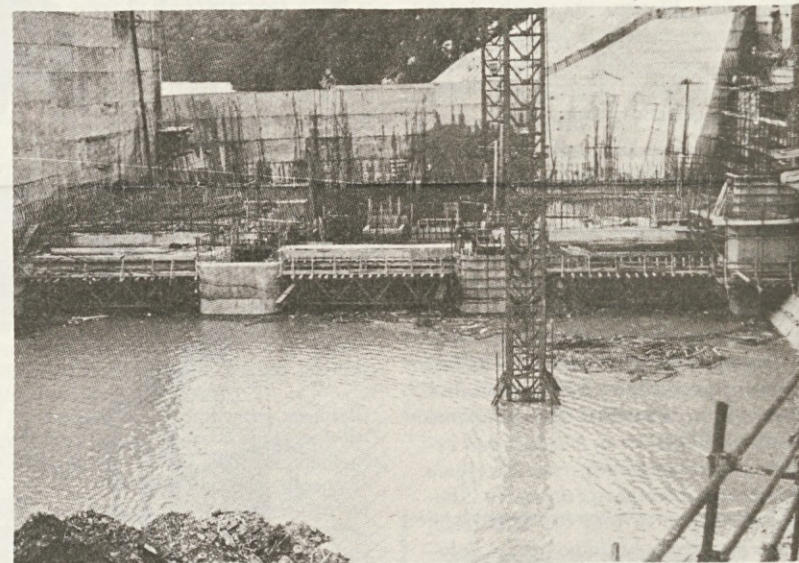
V zadnjih dveh mesecih bi morali izdelati še 1015 ton zvarjencev, uslug in izkovkov, kar pa nam v sedanjem položaju ne bo uspelo.

S. Guzelj

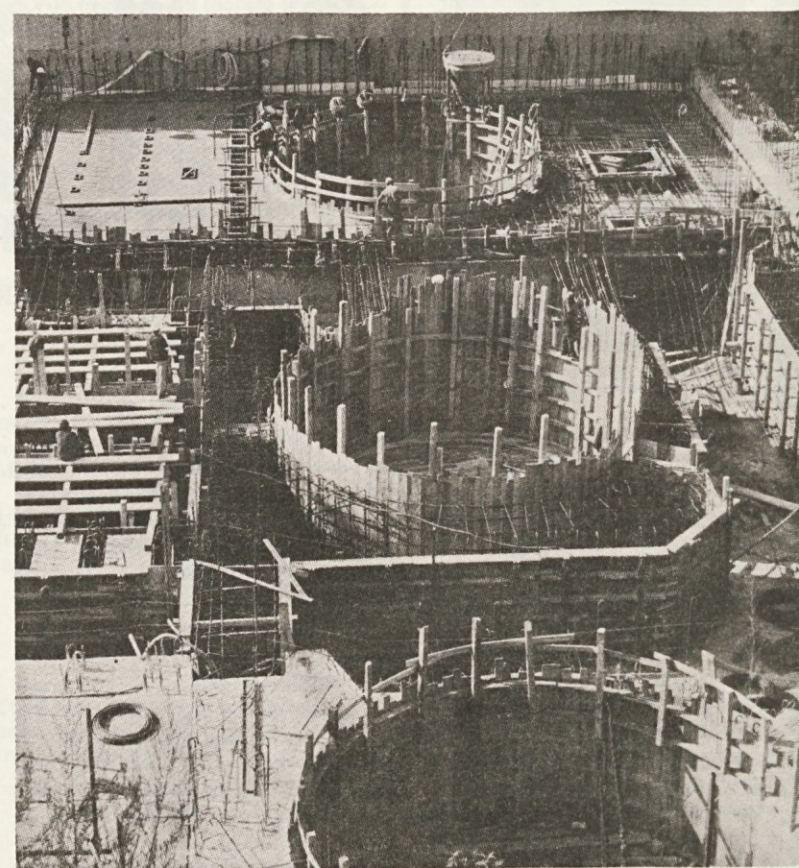
Pa pravijo, da ni dovolj vode

Od dolgotrajnega dežja narasla Soča se je v oktobru še držala poti skozi odrejena pretočna polja in le delno poplavlila gradbeno jamo bodoče HE Solkan.

V nalivih 13. in 14. novembra pa je »narasla, vzkipela v tok strašan« in zalila gradbeno jamo do vrha.

Zgodilo se je le nekaj dni zatem, ko je bila uvedena redukcija druge stopnje, ker hidroelektrarnam manjka vode, termoelektrarne obratujejo s polno močjo, jedrska pa je v reviziji, plinske pa čakajo v železni rezervi — HE Solkan je uvrščena med upočasnjene gradnje. (Foto: Bogdan Lulik, besedilo: Tone Erman — ETO)

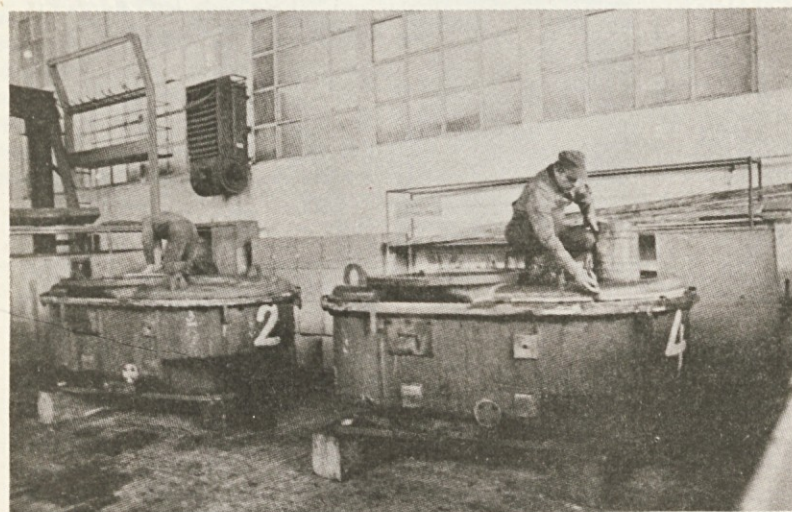
Iz proizvodnje reduktorjev

Eden izmed proizvodnih programov naše DO je tudi proizvodnja vseh vrst zobniških prenosnikov, ki jih potrebujemo za razne pogone na naših proizvodih ter individualno za domače in tuje naročnike.

Od leta 1976 dalje se je ta veja količinsko in finančno občutno povečala, ker smo tega leta pričeli izdelovati reduktorje za Sovjetsko zvezo. Ti reduktorji so različnih tipov in velikosti, nekateri zahtevajo visoko stopnjo obdelave. V tehnološkem smislu Litostroj ni v celoti opremljen za popolno obdelavo nekaterih reduktorjev, saj mora tehnična obdelava potekati v kooperaciji, prav tako brušenje zob za nekatere zobnike.

S še dodatnim naročilom reduktorjev za bagre (po 40 kosov letno) so tudi v naši obdelavi že nastala ozka grla, predvsem na vrtno-rezkalnih strojih za ozobljenje, saj morajo ti obratovati skoraj neprekinjeno. Problem ozobljenja bo nekoliko omiljen z postavitvijo novega stroja za odvalno rezkanje, ki je trenutno v fazi montaže.

Reduktorji za bagre pa se nam po zadnjih napovedih obetajo še vse do leta 1990 in to po 40 kosov letno.

Druga pošiljka reduktorjev za bagre, ki jih izdelujemo za naročnika iz Sovjetske zveze.

Teža enega kosa je okoli 13 ton, kar predstavlja samo pri tem tipu reduktorja letno 156 ton.

Poleg omenjenega tipa pa imamo do leta 1984 naročenih še 80 reduktorjev (teža enega kosa je 12 ton) in 32 podajnih mehanizmov v skupni teži 225 ton. Omembe vredno je tudi naročilo za sklope reduktorjev, pri katerih dobavljamo samo zobnike, sklopke in ležaje, saj to naročilo obsega preko 600 t.

Če upoštevamo zaostanek iz letošnjega leta in plan za leto 1983, moramo v naslednjem letu realizirati preko 700 ton omenjenega naročila, kar nam finančno pomeni eno petino skupnega proizvoda. Pri tem naročilu imamo probleme, saj nam železarni Zenica in Ravne odkovkov ne dobavljata pravočasno. Ti problemi se bodo verjetno pojavljali tudi v prihodnje, če ne bomo odkovkov iskali tudi na tujih tržiščih. Prav tako je trenutni problem dobava ležajev, ker jih v pretežni meri dobavljamo s konvertibilnega področja. Tudi ta problem bi bilo potrebno reševati z uvozom s klirniškega področja.

Izdelava prenosnikov je zelo rentabilna, saj ta proizvod zahteva veliko vložnega dela ter višjo stopnjo obdelave. Zato bi bilo potrebno temu proizvodu v prihodnje posvetiti več pozornosti tudi glede prodaje ali sodelovanja s konvertibilnimi tržišči. V tem primeru bi se bilo potrebno tehnološko bolj modernizirati, predvsem na področju obdelave zobnikov ter montaže in termične obdelave.

I. Pogačar